ที่ระลึกงานบำเพ็ญกุศลทอดผ้าป่าสามัคคีภูมิพโลภิกขุ
ประจำปี ๒๕๕๔

วันศุกร์ที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๔
ณ พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

คำนำ

ด้วยมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ซึ่งได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ โดยได้รับพระบรมราชานุญาต ได้ดำเนินงานปริวรรตพระคัมภีร์ใบลานทางพระพุทธศาสนา จากภาษาบาลีอักษรขอม และอักษรโบราณท้องถิ่นมาเป็นอักษรไทย ตรวจชำระแล้วแปลเป็นภาษาไทย และจัดพิมพ์เป็นพระคัมภีร์นำไปถวายวัดต่าง ๆ รวมทั้งมอบให้สถาบันการศึกษาและหอสมุดทั้งในและต่างประเทศ งานมหากุศลนี้ดำเนินด้วยทุนที่รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา

ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ นี้ ฯพณฯ นายพลากร สุวรรณรัฐ องคมนตรี ให้เกียรติรับเป็นประธานกรรมการจัดงานบำเพ็ญกุศลทอดผ้าป่าสามัคคีภูมิพโลภิกขุ ในวันศุกร์ที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๔ ณ พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม โดยท่านเจ้าคุณพระพุทธวรญาณ เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตรฯ เป็นประธานสงฆ์ทอดผ้าป่าหาทุนดำเนินการจัดสร้างพระคัมภีร์ฉบับภูมิพโลภิกขุ เพื่อธำรงพระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ให้แก่ชาวไทย

ในโอกาสนี้ ทางมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ได้นำปกิณณกธรรม ซึ่งท่านอาจารย์อุษา จารุดุล ได้เคยเขียนลงในจุลสารธรรมิกสัมพันธ์ของมูลนิธิภูมิพโลภิกขุมาจัดพิมพ์ เพื่อประโยชน์ในการนำธรรมะจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามาเป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์แก่ตนเองในปัจจุบัน และเพิ่มพูนผลในภายภาคหน้าต่อไป

จึงขอเรียนเชิญพุทธศาสนิกชนพร้อมใจร่วมจรรโลงพระพุทธศาสนาสร้างพระคัมภีร์มหากุศลในครั้งนี้ ขอขอบคุณและอนุโมทนามหากุศลมา ณ โอกาสนี้ด้วย

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

การบริจาค

ท่านสามารถบริจาคเงินได้ตามกำลังศรัทธา เพื่อสร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่วัดสำคัญ วัดที่มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม สถาบันที่มีการศึกษาทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งหอสมุดสำคัญ ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

๑. บริจาค ๖๐,๐๐๐ บาท สร้างพระคัมภีร์ ๑ คัมภีร์

๒. บริจาคเป็นหน้า ตั้งแต่ ๕๐๐ บาท ขึ้นไป จะจารึกชื่อของผู้บริจาคไว้ท้ายเล่มพระคัมภีร์

การบริจาคเงิน

๑. บริจาคด้วยตนเองที่ **มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ** วันจันทร์-ศุกร์ เวลา ๐๙.๐๐-๑๖.๐๐ น.

๒. โอนเงินเข้าบัญชีชื่อ **มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ**
- ธนาคารกรุงไทย สาขาวรจักร
  บัญชีออมทรัพย์ เลขที่ ๐๕๑-๑-๑๗๒๘๖-๙
- ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาจักรพรรดิพงษ์
  บัญชีออมทรัพย์ เลขที่ ๐๕๔-๑-๑๙๔๖๑-๖

๓. เช็คขีดคร่อมสั่งจ่าย **มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ**

๔. ธนาณัติสั่งจ่าย **มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ** ปณ.หลานหลวง กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

ถ้าท่านมิได้บริจาคเงินโดยตรงที่มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ กรุณาโทรศัพท์/โทรสารแจ้งมูลนิธิฯ เพื่อออก**ใบอนุโมทนาบัตร**แก่ท่าน **ซึ่งสามารถนำไปหักลดหย่อนภาษีเงินได้**ประจำปี

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ตึกสมเด็จฯ ในบริเวณวัดสระเกศฯ ถนนจักรพรรดิพงษ์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐ โทร. ๐๒-๒๒๓-๐๓๑๖ โทรสาร ๐๒-๒๒๑-๘๐๐๑

ปกิณณกธรรม

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

เรื่อง	หน้า
- รำพึงถึงพระพุทธศาสนา	๑
- มนุสสธรรม	๔
- การลดความอ้วนมีแต่ครั้งพุทธกาล	๘
- ปาฏิกาชีวก	๑๐
- พ่อตุ้มหูเกลี้ยง	๑๔
- บัณฑิตจอบเหี้ยน	๒๔
- พระราชาผู้ทรงธรรม	๒๙
- พิษภัยของวิชาและความมีอำนาจ	๓๗

คติพจน์ในพระพุทธศาสนา

บาป ย่อมติดตามอกุศลจิต
ดังล้อเกวียนติดตามรอยโค

บุญ ย่อมติดตามกุศลจิต
เหมือนเงาติดตามตัว

ปกิณณกธรรม

รำพึงถึงพระพุทธศาสนา

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

เวลานี้ศาสนาพุทธ เหมือนไม่มีเจ้าของ ใครจะทำอย่างไร จะพูดอย่างไร จะเขียนอย่างไร หรือ ใครจะประพฤติผิดทำนองคลองธรรมอย่างไร แล้วอ้างว่าเป็นข้อประพฤติปฏิบัติตามศาสนาพุทธก็ได้ เพราะหลักคำสอนในศาสนาพุทธถูกบิดเบือนไปแทบหมดสิ้น

ทั้งนี้เพราะชาวพุทธไม่ค่อยได้ศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนา ยกให้สงฆ์เป็นฝ่ายศึกษาเล่าเรียนไป ชาวพุทธก็ถวายความสะดวกแก่สงฆ์ทุกประการ หวังให้สงฆ์ช่วยธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา แต่ความสะดวกอยู่ที่ไหน คนพาลผู้เอาเปรียบที่แทรกเข้าไปในที่นั้น แอบเสวยสุขแล้วมิหนำซ้ำยังทำลายสถาบันนั้นเสียด้วย

ดังนั้น การจะให้สงฆ์ผู้บริสุทธิ์ซึ่งมีอยู่น้อยเต็มทีแล้ว ดูแลพระศาสนาตามลำพังนั้นไม่เพียงพอต้องอาศัยชาวพุทธผู้รู้พระธรรม ช่วยกันดูแลรักษาพระศาสนาด้วย พระศาสนาจึงจะดำรงอยู่อย่างบริสุทธิ์ ผุดผ่องได้

ตั้งแต่ในครั้งพุทธกาล แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีพระชนม์อยู่ ชาวพุทธทั้งหลายได้ช่วยดูแลรักษาพระศาสนาตลอดเวลา พระภิกษุสงฆ์แตกกัน ไม่ลงรอยกัน ชาวพุทธก็ไม่ถวายบิณฑบาตเป็นการลงทัณฑ์แก่ภิกษุเหล่านั้น เหตุการณ์ก็ดีขึ้นตามเดิมทันที

จึงต้องขอย้อนระลึกถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชอีกครั้งหนึ่ง ขณะนั้นมิจฉาวาทีทั้งหลายกำเริบเสิบสาน ผู้ไม่รู้ธรรม ก็แสดงธรรมตามลัทธิของตนเพื่อหาลาภสักการะ บิดเบือนคำสอนในพระพุทธศาสนา พระเจ้าอโศกโปรดเกล้าฯ

ให้ตั้งคณะเถระผู้ใหญ่ขึ้นเพื่อสอบผู้ที่แอบอ้างเป็นสงฆ์ ผู้ใดตอบปัญหาธรรมนั้นไม่ได้ ก็จับสึก ให้นุ่งขาวพ้นจากความเป็นสงฆ์ทันที เป็นจำนวนหลายหมื่นองค์ พระธรรม และพระวินัย จึงดำรงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้

ในทางพระพุทธศาสนา ถือพุทธบัญญัติ คือ บัญญัติของสงฆ์เป็นใหญ่ เมื่อคณะสงฆ์ลงความเห็นแล้วว่า มีความผิดตามข้อบัญญัติของสงฆ์ ผู้นั้นก็ขาดจากความเป็นสงฆ์ทันที โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาตัดสินอีก แม้พระเจ้าอโศกพระราชาผู้เป็นประธานในที่นั้นก็ตาม เพราะท่านถือว่าเป็นเรื่องของพุทธจักร อาณาจักรจะเป็นผู้คุ้มครองให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติอย่างถูกต้องบริสุทธิ์ เท่านั้น

บัดนี้ เหตุการณ์เช่นนั้นได้โอกาสบังเกิดขึ้นอีกแล้ว เพราะชาวพุทธไม่กล้าแตะต้องผู้ที่อ้างว่าเป็นสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพราะกลัวจะเป็นบาป แท้ที่จริงกลับเป็นการส่งเสริมผู้ที่แอบอ้างเหล่านั้น ให้ทำบาปยิ่งขึ้นด้วยซ้ำ

ได้มีพุทธดำรัสไว้ว่า

"นอกจากพุทธบริษัททั้ง ๔ (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) แล้ว ไม่มีผู้ใดทำลายคำสอนในพระพุทธศาสนานี้ได้"

ตามที่ปรากฏอยู่เวลานี้ ก็ดูจะเป็นเช่นนั้น ด้วยการรู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง ด้วยการกลัวบาปบ้าง พวกอลัชชีทั้งหลายจึงกำเริบเสิบสาน จนชาวพุทธพากันท้อใจ หวั่นใจว่า พระพุทธศาสนาจะเสื่อมสิ้นไป

ขอเรียนว่า พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนดวงแก้วมณี ไม่มีวันเสื่อมสลายได้เลย บุคคลผู้ไม่รู้จักพระพุทธศาสนาต่างหากเป็นผู้เสื่อม เสื่อมไปจากคำสอนในพระพุทธศาสนา ชีวิตของเขาจะมืดมน เพราะขาดคำสอนที่จะชี้ทางสุขทางทุกข์แก่เขาได้

คำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่เลือกชาติศาสนาใดทั้งสิ้น ผู้ใดศึกษาแล้ว ประพฤติตามแล้ว ย่อมเป็นสุขเสมอเหมือนกันหมดไม่เว้นเลย

เวลานี้ท่านชาวพุทธก็ห่วงใยในคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่ ดังปรากฏว่า พระไตรปิฎกพิมพ์ออกมามากน้อยเท่าใด ท่านผู้มีจิตศรัทธาก็บริจาคเงินซื้อถวายวัดหมด จนไม่พอจำหน่าย

แต่คำสอนในพระพุทธศาสนา ไม่ใช่จะเก็บไว้ในตู้ ต้องเก็บไว้ในใจ ในสมัยพุทธกาลไม่มีตำรับตำราเลย คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสว่างไสวอยู่ในจิตชาวพุทธ คำสอนก็ตกทอดกันมาด้วยการศึกษาเล่าเรียน ทำสังคายนากันก็ทำด้วยปาก เชี่ยวชาญด้วยการท่องบ่น จดจำกันไว้

ต่อมาก็ต้องจารึกเป็นตำรา เพราะการศึกษาด้วยความจำน้อยไป จนในที่สุดก็เหลือแต่คำจารึก คำสอนที่เคยอยู่ในใจก็ถูกเก็บไว้ในใบลาน เป็นตัวอักษรไป จนบัดนี้ ตัวอักษรเหล่านั้นก็อ่านยาก อ่านแล้วไม่เข้าใจ ต้องมีผู้อธิบาย

ถ้าปล่อยไปเช่นนี้ คำสอนก็คงเป็นแต่ใบลาน ไม่มีผู้เข้าใจ ศาสนาก็คงเสื่อมไปจากชาวไทย- ประเทศไทย

บัดนี้ เหตุการณ์เฉพาะหน้ารัดรึงเราอยู่ ถ้าเราคิดว่า ศาสนาพุทธคือหลักแก้วของชาวไทย ก็ขอได้โปรดสละกำลังตามศรัทธา

ท่านผู้มีกำลังปัญญา ขอได้โปรดได้มาพบหารือกันถึงวิธีการใด ที่จะรักษามรดกนี้ไว้ด้วยปัญญาของท่าน

ท่านผู้มีกำลังทรัพย์ ขอได้โปรดสละทรัพย์เพื่อช่วยรักษาสิ่งที่ท่านคิดว่าเป็นที่พึ่งแก่ลูกหลานของเราในภายหน้า

ท่านผู้มีกำลังวิชาการ ในทางพระพุทธศาสนา ก็ขอได้โปรดมารวมกันใช้วิชาการของท่านให้เป็นประโยชน์แก่พระศาสนาของเรา

สิ่งที่ต้องการขอร้องเป็นพิเศษ ก็คือขอร้องให้ท่านชาวพุทธทุกท่าน ศึกษาเล่าเรียนคำสอนในพระพุทธศาสนาให้เข้าใจถูกต้อง เป็นสัมมาทิฏฐิ ซึ่งเป็นทางเดียวที่จะรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างแน่นอน

เมื่อใดพระศาสนาได้เบิกบานขึ้นแล้ว ในจิตใจของชาวพุทธ เมื่อนั้นแหละคือความเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนา.

มนุสสธรรม

บรรยายโดย อาจารย์อุษา จารุดุล

กุศลธรรมบทหนึ่งในพระพุทธศาสนา ซึ่งควรจะได้นำมากล่าวไว้ให้เป็นที่เข้าใจกันสำหรับชาวพุทธทั่วไปเป็นอย่างยิ่งก็คือ มนุสสธรรม เรามักจะคิดว่า การทำกุศลความดีต่าง ๆ นั่นแหละคือหน้าที่ของมนุษย์ จัดเป็นมนุสสธรรมแล้ว บางคนก็คิดว่าศีล ๕ นั่นแหละคือมนุสสธรรม

เมื่อเข้าใจกันเองได้เช่นนี้ ความหมายของคำว่า มนุสสธรรม ตามคำสอนในพระพุทธศาสนาก็ดูจะลืมเลือน หมดความหมายไป

จึงขอนำมนุสสธรรม ตามพระพุทธดำรัส เป็นบรรณาการเล็กน้อยแก่ท่านในโอกาสนี้

ในอรรถกถาแห่งมงคลสูตร ท่านแสดงไว้ว่า

การรักษากุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ โดยสม่ำเสมอชื่อว่าการประพฤติธรรม ซึ่งเป็นเหตุให้ได้ความเกิดเป็นมนุษย์และเทวดา

และได้ยกพระพุทธพจน์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้ในสาเลยยกสูตร อธิบายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ จึงขอยกกุศลกรรมบถ ๑๐ มาแสดงไว้เพื่อช่วยความจำของท่าน ณ ที่นี้ด้วย

การประพฤติธรรมทางกายมี ๓ ประการ คือ

๑. เว้นขาด จากการฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์ เป็นผู้วางแล้วซึ่งศาสตราทั้งหลาย ประกอบด้วยความเอ็นดู เป็นผู้เกื้อกูล อนุเคราะห์สรรพสัตว์ที่มีชีวิตอยู่

๒ เว้นขาด จากการลักทรัพย์ เป็นผู้ไม่ถือเอาทรัพย์ที่เขาไม่ได้ให้

๓. เว้นขาด ในการประพฤติผิดในกาม

การประพฤติผิดธรรมทางวาจามี ๔ ประการ คือ

๑. เว้นขาด จากการกล่าวเท็จ เพราะเพื่อตน เพราะเพื่อผู้อื่น หรือเพราะเพื่อลาภผล

๒. เว้นขาด จากการกล่าวส่อเสียดให้เขาแตกแยกกัน เป็นผู้สมานชนทั้งหลายที่แตกแยกกัน สนับสนุนชนที่พรักพร้อมกันอยู่แล้ว ยินดีในชนผู้สามัคคี กล่าวแต่วาจาอันเป็นเครื่องทำให้ชนสามัคคีกัน

๓. เว้นขาด จากการกล่าวคำหยาบ เป็นผู้กล่าววาจาไม่เป็นโทษ กล่าวแต่ถ้อยคำที่พอใจของชนทั่วไป

๔. เว้นขาด จากการกล่าวเพ้อเจ้อ เป็นผู้มีปกติกล่าวในเวลาสมควร กล่าววาจามีหลักฐาน กล่าวตามกาล ประกอบด้วยประโยชน์

ประพฤติธรรมทางใจ มี ๓ ประการ คือ

๑. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งทรัพย์ อุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่น โดยการคิดน้อมเอามาเป็นของตน เรียกว่า อนภิชฌา

๒. เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท ไม่มีความดำริในใจอันชั่วร้ายต่อผู้อื่น ปรารถนาให้สัตว์ทั้งหลายอย่าได้มีเวรต่อกัน อย่าได้มีความคับแค้น อย่าได้มีความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ปรารถนาให้สัตว์ทั้งหลายพ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้น เรียกว่า อพยาปาท

๓. เป็นผู้มีความเห็นชอบ มีความเห็นถูกต้องว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลแห่งกรรมดี และกรรมชั่วที่ตนทำไว้ เรียกว่า กัมมสกตาสัมมาทิฏฐิ

รวมเป็นกายสุจริต ๓ วจีสุจริต ๔ และมโนสุจริต ๓ เรียกว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ชื่อว่า มนุสสธรรม เป็นธรรมที่มนุษย์ทั้งหลายทั่วไป พึงทำให้เกิดขึ้นได้ และเป็นกุศลที่ส่งผลให้ได้เกิดเป็นมนุษย์และเทวดา

ตรงตามคำพระบาลีที่ปรากฏอยู่ว่า

มนุสฺสธมฺโม นาม ทสกุสลกมฺมปถา

แปลว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ชื่อว่า มนุสสธรรม

กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นกุศลธรรมที่รักษาได้ยากอย่างยิ่ง ต้องสำรวมระวังทั้งกาย วาจา และใจ

เมื่อกุศลกรรมที่จะทำให้ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ทำได้ยากเช่นนี้ การที่จะได้เกิดมาเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ยากนักหนา ท่านได้แสดงถึงสิ่งที่หาได้ยากยิ่งในโลกนี้ มีอยู่ ๔ อย่าง

๑. การได้เกิดมาเป็นมนุษย์

๒. เมื่อได้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว ยังได้เกิดมาในดินแดนที่มีพระพุทธศาสนา

๓. เมื่อได้เกิดมาเป็นมนุษย์ในดินแดนที่มีพระพุทธศาสนาแล้ว ยังได้มีโอกาสฟังธรรมจากบัณฑิตในศาสนา

๔. เมื่อได้เกิดเป็นมนุษย์ในดินแดนพระพุทธศาสนา ได้ฟังธรรมจากบัณฑิตแล้ว ยังได้มีโอกาสปฏิบัติตามธรรมของบัณฑิตอีกด้วย

๔ ประการนี้เป็นสิ่งที่ได้มายากยิ่ง ได้ทรงแสดงถึงการที่จะได้เกิดมาเป็นมนุษย์ยากยิ่งเพียงไร โดยทรงเปรียบเทียบไว้ว่า ในห้วงมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาล มีเสวียนอยู่อันหนึ่ง เต่าตาบอดตัวหนึ่งพยายามที่จะว่ายน้ำเข้าในเสวียนนั้นให้จงได้ แม้เต่าตาบอดตัวนั้นจะใช้ความพากเพียรแค่ไหน ยากยิ่งเพียงใดก็ไม่เท่ากับการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ครั้งหนึ่ง

เนื้อความตอนหนึ่งในพระสูตร กล่าวว่า

ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงใช้ปลายพระนขาตักผงดินขึ้นมา แล้วรับสั่งถามภิกษุทั้งหลายว่า

ผงดินที่เราใช้ปลายเล็บตักขึ้นมานี้ กับดินในแผ่นดินใหญ่
อย่างไหนจะมากกว่ากัน

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผงดินที่ทรงตักขึ้นมาด้วย
ปลายพระนขานั้นเล็กน้อยนัก ไม่ถึงแม้จะนับ ไม่ถึง
แม้จะเทียบกันได้เลย พระเจ้าข้า

จึงรับสั่งต่อไปว่า

ภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกัน บุคคลทั้งหลายผู้ตาย
จากมนุษย์แล้วกลับมาเกิดเป็นมนุษย์มีจำนวนน้อย แต่ว่า
บุคคลทั้งหลายผู้ตายจากมนุษย์ แล้วกลับไปเกิดในนรก
มีมากกว่านัก

ดังอุปมานี้

เหตุที่เป็นเช่นนี้ การประพฤติธรรมที่จะนำให้ไปเกิดเป็นมนุษย์ ที่เรียกว่า มนุสสธรรม นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ด้วยอำนาจของกิเลส ๓ อย่าง คือ โลภะ โทสะ โมหะ ที่กลุ้มรุมครอบงำจิตใจอยู่เสมอ เมื่อต้องตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ๓ ประการนี้ โอกาสที่กุศลมนุสสธรรมจะเกิดขึ้นจึงมีน้อย ไม่สม่ำเสมอ จึงไม่มีกำลังพอที่จะทำกิจนำเกิดได้

แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยากยิ่งที่สุดในโลก เราก็ได้มาแล้ว ใครจะใช้ผลอันสุดวิเศษนี้ ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองอย่างไร จะเพิ่มพูนแก่ผลข้างหน้า หรือจะทำลายให้เสียหายขาดทุน ย่อมอยู่ที่ตนเอง คำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมีแต่คำว่า กรรมลิขิต คำเดียวเท่านั้น ได้ทรงเตือนไว้ว่า จงมีตนเองเป็นที่พึ่ง

กุศลกรรมบถ ๑๐ ที่เรียกว่า มนุสสธรรม นี้ ท่านเปรียบเทียบเหมือนเรือที่จะพาให้บุคคลข้ามพ้นจากห้วงทุกข์ที่จะต้องไปเกิดในอบายภูมิ ๔ มี นรก เปรต อสุรกาย และดิรัจฉาน และได้เกิดเป็นมนุษย์หรือเทวดา สุขสมบูรณ์มากน้อยก็แล้วแต่กำลังของกุศลกรรมนั้น

การลดความอ้วนมีแต่ครั้งพุทธกาล

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

พระเจ้าปเสนทิโกศล เสวยพระกระยาหารครั้งหนึ่งด้วยข้าวสาร ๑ ทะนาน พร้อมทั้งเครื่องเสวยอีกมากมาย ครั้งหนึ่งเสวยพระกระยาหารเช้าแล้วยังไม่บรรเทาความอิ่ม ได้เสด็จไปสู่สำนักพระบรมศาสดา ให้รู้สึกอึดอัดทรงพลิกกลับไปมาข้างโน้น ข้างนี้ อยู่ตลอดเวลา รู้สึกง่วง แต่ไม่สามารถจะบรรทมได้ พระบรมศาสดาจึงตรัสกับท้าวเธอว่า **"มหาบพิตร พระองค์ยังไม่พักผ่อนเลย เสด็จมาแล้วหรือ"**

พระราชาทูลตอบว่า "ตั้งแต่บริโภคแล้ว หม่อมฉันมีทุกข์มาก"

พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า "การบริโภคมากเกินไป เป็นทุกข์อย่างนี้"

และตรัสสอนว่า "ในการลด บุคคลเป็นผู้กินจุ มักง่วง และมักนอนหลับกระสับกระส่าย เป็นดุจสุกรใหญ่ที่เขาเลี้ยงด้วยอาหาร ย่อมเป็นคนมึนซึม"

"การบริโภคโภชนะพอประมาณ จึงควรเพราะผู้บริโภคพอประมาณ ย่อมมีความสุข คนมีสติทุกเมื่อ รู้ประมาณในโภชนะ มีเวทนาเบาบาง เลี้ยงอายุอยู่ ค่อย ๆ ไป"

พระราชา จึงให้เจ้าหลานจดจากคำเตือนนี้ไว้

พระบรมศาสดาจึงสอนว่า "เมื่อพระราชาเสวยอยู่ ท่านจงกล่าวคำนี้ในการเสวยคำสุดท้าย เมื่อพระราชาทรงได้ยินแล้ว จักทิ้งคำสุดท้ายนั้น แล้วให้นำข้าวในคำสุดท้ายนั้นมานับเมล็ดดู ในเวลาหุงข้าวครั้งต่อไป ให้ลดข้าวสารมีประมาณเท่ากับเมล็ดข้าวในคำสุดท้ายนั้นทุกครั้งไป"

โดยอุบายนี้ พระราชาทรงมีความสุข มีพระสรีระอันเบา เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้วทูลว่า "บัดนี้ ความสุขเกิดแก่หม่อมฉันแล้ว หม่อมฉันคล่องแคล่วพอจะติดตามไล่เนื้อได้แล้ว ความสุขแท้เกิดแก่หม่อมฉันแล้ว"

พระศาสดาจึงตรัสว่า

“ลาภทั้งหลาย	**มีความไม่มีโรค**	**เป็นอย่างยิ่ง**
ทรัพย์	**มีความสันโดษ**	**เป็นอย่างยิ่ง**
ญาติ	**มีความคุ้นเคย**	**เป็นอย่างยิ่ง**
พระนิพพาน	**มีความสุข**	**เป็นอย่างยิ่ง”.**

ความไร้โรค ควรนิยม บรมลาภ
ทรัพย์กษาปณ์ ความพอ เป็นข้อใหญ่
ยอดญาติคือ ผู้สนิท ชิดมาไป
ยอดสุขไซร้ คือนิพพาน ศานติธรรม.

(บทกวีของพระราชกิตติเวที รชตวณฺโณ)

ปาฏิกาชีวก

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

สมัยหนึ่ง ณ กรุงสาวัตถี พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงธรรมเทศนาเกี่ยวกับอาชีวก ผู้มีชื่อว่า ปาฏิกะ (อาชีวก คือ นักบวชนอกศาสนานิกายหนึ่ง)

ดังได้สดับมาว่า หญิงแม่เรือนผู้หนึ่งในกรุงสาวัตถีมีความนับถืออาชีวกผู้มีชื่อว่า ปาฏิกะ ดูแลปฏิบัติเสมอดังลูกของตน

วันหนึ่ง เพื่อนบ้านใกล้เคียงของนางได้ไปฟังธรรมเทศนาของพระบรมศาสดาแล้ว ต่างพากันพรรณนาพระพุทธคุณว่า พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าน่าอัศจรรย์นัก

หญิงแม่เรือนนั้น ได้ฟังคำสรรเสริญพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเช่นนั้น ก็อยากจะไปสู่วิหาร เพื่อฟังธรรมจากพระบรมศาสดาบ้าง จึงเล่าความแก่อาชีวกนั้น แล้วกล่าวว่า

"พระผู้เป็นเจ้า ดิฉันจะไปสำนักของพระพุทธเจ้า"

อาชีวกนั้นกล่าวห้ามว่า

"อย่าไปเลย" แม้นางจะอ้อนวอนอย่างไรก็ไม่เห็นด้วย

นางคิดว่า "พระผู้เป็นเจ้านี้ ห้ามไม่ให้เราไปฟังธรรมที่วิหาร เราจะนิมนต์พระบรมศาสดามาเสวยภัตตาหารที่บ้าน แล้วเราก็จะได้ฟังธรรมเทศนาของพระองค์ที่บ้านนี้แหละ"

คิดดังนี้แล้ว ในเย็นวันนั้น นางจึงเรียกบุตรชายมาสั่งว่า

"เจ้าจงไปที่วิหาร นิมนต์พระศาสดามาเสวยภัตตาหารที่บ้านเราพรุ่งนี้"

บุตรชายก็ไปตามคำสั่งของมารดา แต่ได้แวะไปที่อยู่ของอาชีวกปาฏิกะก่อน เมื่อกราบไหว้เรียบร้อยแล้ว อาชีวกจึงถามว่า "เธอจะไปไหน"

บุตรชาย "ผมจะไปนิมนต์พระศาสดา ตามคำสั่งของคุณแม่"

อาชีวก "อย่าไปสำนักของพระองค์เลย"

บุตรชาย "ไม่ได้ พระผู้เป็นเจ้า ผมต้องไป"

อาชีวก "เราสองคนจะได้กินภัตตาหารที่คุณแม่ของเธอทำถวายเป็นเครื่องสักการะแด่พระศาสดานั้นเสียเอง อย่าไปเลย"

บุตรชาย "ไม่ได้ พระผู้เป็นเจ้า คุณแม่จะดุผม"

อาชีวก "ถ้าอย่างนั้นก็ไปเถิด แต่เมื่อไปถึงแล้วเพียงแต่นิมนต์เท่านั้น ไม่ต้องไปบอกหนทางเสด็จมาเรือนของเธอแก่ท่าน นิมนต์แล้ว ก็รีบกลับทันที"

เขาได้ฟังถ้อยคำของอาชีวกแล้ว ก็ไปยังสำนักพระศาสดา นิมนต์แล้ว ก็ทำทุกอย่างตามคำของอาชีวก

เมื่อกลับไปยังที่อยู่ของอาชีวกแล้ว ถูกอาชีวกถามว่า

"เธอทำอย่างไรบ้าง"

ตอบว่า "ที่ท่านสั่งไปทั้งหมดผมทำแล้ว ขอรับ"

อาชีวกกล่าวว่า "เธอทำดีแล้ว พรุ่งนี้เราทั้ง ๒ คน จะกินภัตตาหารเครื่องสักการะที่คุณแม่ของเธอทำถวายพระศาสดา"

ในวันรุ่งขึ้น อาชีวกได้ไปสู่เรือนนั้นแต่เช้าตรู่ คนในบ้านก็พาไปนั่งในห้องด้านหลัง ส่วนห้องด้านหน้าได้จัดเตรียมเป็นที่ประทับของพระบรมศาสดา

อนึ่ง ชื่อว่า ผู้ชี้ทางเสด็จพระราชดำเนินนั้น ย่อมไม่มีแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพราะหนทางทั้งหมดแจ่มแจ้งแก่พระพุทธเจ้าแล้วว่า "ทางนี้ไปนรก ทางนี้ไปกำเนิดดิรัจฉาน ทางนี้ไปเปรตวิสัย ทางนี้ไปมนุษยโลก ทางนี้ไปเทวโลก ทางนี้ไปพระนิพพาน"

ทรงรู้แจ้งหนทางไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ตั้งแต่เมื่อได้ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณที่โคนไม้โพธิ์นั้น

จึงไม่ต้องมีคำกราบทูลถึงหนทางสู่สถานที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรือตำบลใดเลย

เพราะฉะนั้น ในวันรุ่งขึ้น พระบรมศาสดาทรงถือบาตรและจีวรแล้ว จึงเสด็จไปสู่ประตูเรือนของมหาอุบาสิกาแต่เช้าตรู่

นางออกจากเรือน ถวายบังคมพระบรมศาสดาด้วยเบญจางคประดิษฐ์ อัญเชิญให้เสด็จเข้าไปภายในเรือน ให้ประทับนั่งเหนืออาสนะ เมื่อแสดงความเคารพแล้ว ก็ถวายภัตตาหารอันประณีต

พระบรมศาสดาทรงกล่าวธรรมอนุโมทนาด้วยความไพเราะ อุบาสิกาฟังธรรมพลางกล่าวสาธุการไปพลางว่า "สาธุ สาธุ"

อาชีวกนั่งอยู่ห้องด้านหลัง ได้ยินเสียงนางสาธุการไป ฟังธรรมไป ก็ไม่อาจจะอดทนอยู่ได้ ด้วยคิดว่า "ต่อไปนี้ นางจะไม่เป็นของเราแล้ว" จึงออกไปด่าอุบาสิกาและพระบรมศาสดาว่า

"อีกาฬกัณณี มึงเป็นคนฉิบหาย มึงจงทำสักการะแก่สมณะนั้นเถิด" แล้วก็หนีจากไป

อุบาสิกาเกิดความละอายเพราะถ้อยคำของอาชีวกนั้น ไม่สามารถจะสำรวมจิตไปตามกระแสแห่งธรรมเทศนานั้นได้

พระบรมศาสดาตรัสแก่นางว่า "อุบาสิกา เธอไม่อาจสำรวมจิตให้ไปตามเทศนาได้หรือ"

อุบาสิกา "พระเจ้าค่ะ เพราะถ้อยคำของอาชีวก จิตใจของข้าพระองค์ฟุ้งซ่านเสียแล้ว"

พระบรมศาสดาตรัสว่า "ไม่ควรสนใจในถ้อยคำของคนต่ำช้า ควรพิจารณาดูกิจที่ทำแล้วและยังมิได้ทำของตนเท่านั้น จึงควร"

แล้วประทานพุทโธวาทว่า

"บุคคลไม่ควรเก็บคำหยาบช้าของคนอื่นไว้ในใจ ไม่ควรแลดูกิจที่ทำแล้วและยังมิได้ทำของคนอื่น พึงพิจารณากิจที่ทำแล้วและยังมิได้ทำของตนเท่านั้น"

ความว่า "ไม่ควรเสียเวลาใส่ใจในคำหยาบของผู้อื่น และไม่ควรสนใจในกิจที่คนอื่นเขาทำอยู่ หรือแม้ในกิจที่เขายังไม่ได้ทำ เช่น "ดูแม่คนนั้นซิ ช่างไม่มีศรัทธาเลื่อมใส แม้ข้าวสุกในบ้านสักทัพพีหนึ่ง ก็ไม่เคยใส่บาตรพระ แม่คนโน้นก็เหมือนกัน การบริจาคแม้แต่จีวรสักผืนก็ไม่มี พระภิกษุสงฆ์ก็เถอะ ไม่เห็นทำอะไรที่สมควร ลานวัด หอฉัน ก็สกปรก ซ้ำยังไม่สนใจจะพากเพียรในการศึกษาและปฏิบัติ" ดังนี้เป็นต้น.

เราชาวพุทธทั้งหลาย ผู้ศรัทธาในพระรัตนตรัย ควรระลึกถึงพุทโธวาทที่ว่า "วันคืนกำลังล่วงไป เราทำอะไรอยู่"

ในโอกาสศุภกาลอันพิเศษ พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ประเสริฐสุดของชาวไทย เราจงพร้อมใจกันทำกิจที่เป็นกุศล ด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ตามสมควรแก่อัชฌาสัย ถวายเป็นราชสักการะในโอกาสนี้โดยพร้อมเพรียงกันเถิด.

พ่อตุ้มหูเกลี้ยง

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

ณ กรุงสาวัตถี พราหมณ์ผู้หนึ่งเป็นผู้ตระหนี่เหนียวแน่น ไม่เคยได้ให้สิ่งของอะไรแก่ใคร คนทั้งหลายจึงเรียกเขาว่า "อทินนปุพพกะ" (ผู้ไม่เคยให้อะไรแก่ใคร)

อทินนปุพพกะมีบุตรชายคนเดียวเป็นที่รักยิ่ง ด้วยความรักบุตรเป็นอย่างยิ่งนี้ เขาคิดจะทำเครื่องประดับให้บุตรสักอย่าง จึงคิดว่า "ถ้าเราจะจ้างช่างทองก็จะต้องเสียค่ากำเน็จ"

คิดดังนี้แล้ว จึงตีแผ่ทองคำทำเป็นตุ้มหูเกลี้ยง ๆ ใส่ให้บุตรชาย ใคร ๆ ก็พากันเรียกบุตรชายของเขาว่า "มัฏฐกุณฑลี" แปลว่า "ตุ้มหูเกลี้ยง"

เมื่อบุตรนั้นอายุได้ ๑๖ ปี เป็นโรคผอมเหลือง ซีดลง ๆ มารดาเห็นอาการแล้ว จึงพูดกับพราหมณ์ผู้สามีว่า "ท่านพราหมณ์ บุตรของท่านคงเป็นโรคอะไรสักอย่างเป็นแน่ ท่านจงพาหมอมารักษาเถิด"

พราหมณ์ตอบว่า "แม่ผู้เจริญ ถ้าเราจะหาหมอมา เราจะต้องเสียค่าขวัญข้าวให้เขา แหมหล่อนก็ ช่างไม่นึกถึงความหมดเปลืองทรัพย์สินของเราเสียเลยเจียวหนอ"

นางพราหมณีจึงถามว่า "ก็แล้วท่านจะคิดทำอย่างไรดีเล่า"

พราหมณ์ตอบว่า "ทำอย่างไรที่จะไม่ให้เสียทรัพย์ได้ เราก็ทำอย่างนั้น" คิดดังนี้แล้ว พราหมณ์ก็เที่ยวไปตามสำนักหมอต่าง ๆ ถามเขาว่า "ท่านจะวางยาขนานไหน ถ้าคนเป็นโรคอย่างนั้น ๆ"

พวกหมอก็บอกว่า ต้องใช้ยาอย่างนั้น โดยเข้ากับเปลือกไม้อย่างโน้นหรือรากไม้อย่างโน้น เขาก็ไปเอาเปลือกไม้และรากไม้ ตามที่พวกหมอบอกมาทำยา

ให้แก่บุตร พราหมณ์ทำอยู่เช่นนั้น โรคก็ยิ่งกำเริบหนักขึ้น จนหมดทางจะรักษา พราหมณ์เห็นอาการเช่นนั้น จึงตัดใจไปรับหมอมาคนหนึ่ง หมอตรวจดูแล้วเห็นว่าไม่มีทางรักษาได้ ก็บอกเลิกไม่รับรักษา

พราหมณ์เห็นว่าบุตรคงจะตายแน่ และข่าวที่ลูกเราจะตายนี้หมอคงจะเอาไปลือทั่ว คนคงจะมาเยี่ยมบุตรเราเป็นแน่ ถ้าคนที่มาเยี่ยมเข้ามาในเรือนเราก็จะเห็นทรัพย์สมบัติของเรา ย่อมจะเกิดความอยากได้ในทรัพย์สมบัตินั้น คิดดังนี้แล้ว พราหมณ์จึงตัดบทเสียด้วยอุ้มเอาบุตรชายที่เจ็บหนักอยู่นั้น มานอนที่ระเบียงข้างนอก รอความตายอยู่

รุ่งอรุณวันนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแผ่พระเมตตาแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ด้วยพุทธจักษุอันเป็นกิจวัตร ด้วยพระมหากรุณา เพื่อตรวจดูว่าผู้ใดบ้างที่สร้างกุศลมาเพียงพอที่จะทรงโปรดได้ ก็ทอดพระเนตรเห็นมัฏฐกุณฑลีผู้ได้สั่งสมอุปนิสัยมาแล้วในอดีตชาติ กำลังเจ็บหนัก นอนอยู่ที่ระเบียงเรือน

สมเด็จพระบรมศาสดาพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จเข้าสู่กรุงสาวัตถีเพื่อบิณฑบาต ได้เสด็จผ่านประตูบ้านของชนทั้งหลายมาโดยลำดับ จนถึงประตูเรือนของพราหมณ์อทินนปุพพกะ

ขณะนั้น มัฏฐกุณฑลีมาณพกำลังนอนผินหน้าไปทางข้างในเรือน พระบรมศาสดาทรงทราบว่าไม่เห็นพระองค์ จึงได้เปล่งรัศมีไปวาบหนึ่ง

มาณพคิดว่า “นี่แสงอะไรหนอ” จึงพลิกกายกลับมา เห็นสมเด็จพระบรมศาสดา แล้วคิดว่า “เรามีบิดาเป็นอันธพาล จึงไม่มีโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเลย ไม่ว่าจะเข้าเฝ้าโดยกราบพระบาทด้วยกาย หรือถวายทาน หรือฟังธรรม เราไม่มีโอกาสเลย บัดนี้ได้เสด็จมาประทับยืนอยู่ตรงหน้า เราก็สิ้นแรงเสียแล้ว แม้แต่มือทั้งสองข้าง เราก็ไม่สามารถจะยกขึ้นประนมกราบพระบาทได้” รำพึงดังนี้แล้ว ได้ทำใจให้เลื่อมใสในสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระบรมศาสดาทรงดำริว่า “พอแล้ว มาณพนี้ ทำใจให้เลื่อมใสเท่านี้ ก็เพียงพอแล้ว” แล้วเสด็จกลับไป

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดากำลังเสด็จลับตาไปนั้น มาณพมัฏฐกุณฑลีแล ตามด้วยความเลื่อมใส พอลับตามาณพน้อยก็สิ้นลมหายใจครั้งสุดท้ายทันที

ฝ่ายพราหมณ์อทินนปุพพกะ เมื่อได้จัดการเผาศพมาณพผู้บุตรสุดที่รัก แล้ว ก็จะต้องมาที่ป่าช้าที่เผาศพบุตรชายทุกวัน เดินร้องไห้พลางบ่นพลางว่า “เจ้าลูกชายคนเดียวของพ่ออยู่ที่ไหน เจ้าลูกชายคนเดียวของพ่ออยู่ที่ไหน”

เทพบุตรมัฏฐกุณฑลีเสวยสมบัติอยู่บนสวรรค์ คิดพิจารณาว่า “เราทำบุญ อะไรไว้จึงได้รับสมบัติเหล่านี้”

เมื่อพิจารณาไปก็รู้ว่า **“ได้ด้วยความเลื่อมใสในพระบรมศาสดา”** แล้ว พิจารณาดูพราหมณ์ผู้บิดาจึงคิดว่า “พราหมณ์ผู้นี้ เมื่อครั้งเราไม่สบาย ไม่เคยให้ หมอมาประกอบยารักษาเราเลย ครั้นเมื่อเราจากมาแล้ว เดี๋ยวนี้สิเที่ยวเดินร้องไห้ หาเราอยู่ในป่าช้า ควรที่เราจะไปพบทำความแปลกใจให้แก”

คิดดังนี้แล้ว ก็แปลงตัวให้เหมือนมัฏฐกุณฑลี เดินกอดอกร้องไห้อยู่ ในป่าช้านั้น

พราหมณ์เห็นเข้าก็คิดว่า “เราร้องไห้เพราะโศกเศร้าคิดถึงบุตร มาณพ นั้นร้องไห้ต้องการอะไรเล่า เราจะถามเขาดู”

ดังนี้แล้ว จึงถามว่า “ท่านแต่งตัวเหมือนมัฏฐกุณฑลี ประดับด้วยดอกไม้ สวยงาม หอมฟุ้งด้วยกลิ่นจันทน์เหลือง กอดอกด้วยแขนทั้งสองข้าง คร่ำครวญ อยู่กลางป่าช้า ท่านเป็นทุกข์อะไรหรือ ?”

มาณพตอบว่า “ข้าพเจ้ามีรถทำด้วยทองคำงามผุดผ่องยิ่งนัก แต่ข้าพเจ้า ยังหาล้อทั้งสองข้างของมันไม่ได้ ข้าพเจ้าคงต้องตายเพราะความทุกข์ใจครั้งนี้ เป็นแน่แท้”

พราหมณ์ได้พูดกับมาณพว่า "พ่อมาณพผู้เจริญ ล้อทั้งคู่ของมันนั้น ท่านต้องการทำด้วยทองคำ ทำด้วยแก้ว ทำด้วยโลหะ หรือจะทำด้วยเงินก็ตาม ท่านจงบอกแก่ข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้ารับรองจะให้ท่านได้ล้อคู่นั้นเป็นแน่"

มาณพได้ฟังคำนั้น คิดว่า "พราหมณ์ไม่เคยทำยาให้แก่บุตร ครั้นมาเห็นรูปร่างเราคล้ายบุตรตนร้องไห้อยู่ ยังพูดว่า **"เราจะทำล้อรถด้วยทองคำให้"** เอาเถิด เราจะแกล้งแกเล่น"

คิดแล้วจึงกล่าวว่า "ท่านจะทำล้อทั้งคู่ให้แก่ข้าพเจ้าโตเท่าไร"

พราหมณ์ก็กล่าวว่า "ท่านต้องการโตเท่าไรเล่า ?"

เทพบุตรจึงบอกว่า "ข้าพเจ้าต้องการล้อทำด้วยพระจันทร์และพระอาทิตย์ทั้ง ๒ ดวง ท่านเป็นผู้รับปากแก่ข้าพเจ้าแล้ว โปรดนำพระจันทร์และพระอาทิตย์ทั้ง ๒ นั้น มาทำล้อรถทั้งคู่แก่ข้าพเจ้าเถิด"

แล้วกล่าวต่อไปว่า "พระจันทร์และพระอาทิตย์ส่องแสงคู่กัน รถของข้าพเจ้าก็ทำด้วยทองคำย่อมงามสมกับล้อทั้งคู่นั้น"

พราหมณ์จึงพูดกับเขาว่า "พ่อมาณพ ท่านเป็นผู้ปรารถนาของที่ไม่ควรปรารถนา ช่างเขลาแท้ ๆ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านคงตายเสียเปล่าที่จะได้พระจันทร์และพระอาทิตย์"

มาณพนั้นจึงตอบว่า "ก็บุคคลผู้ร้องไห้เพื่อต้องการสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ เป็นคนเขลาหรือว่าบุคคลผู้ร้องไห้เพื่อต้องการสิ่งที่ไม่ปรากฏอยู่ เป็นคนเขลาเล่า ?" แล้วกล่าวเปรียบให้ฟังอีกว่า

"ความจากไปและความกลับมาของพระจันทร์และพระอาทิตย์ก็ปรากฏอยู่ วรรณะสีสันของพระจันทร์และพระอาทิตย์ก็ปรากฏอยู่ ส่วนคนที่ตายไปแล้วใครก็ไม่แลเห็น ระหว่างเราทั้งสองที่คร่ำครวญอยู่ในที่นี้ ใครจะเป็นคนเขลากว่ากัน"

พราหมณ์ได้ฟังดังนั้นก็ได้คิดว่า **"มาณพนี้พูดถูก"** จึงกล่าวว่า "พ่อมาณพท่านพูดถูกทีเดียว ระหว่างเราทั้งสองผู้คร่ำครวญอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าเองเป็นคนเขลากว่า ข้าพเจ้าอยากได้บุตรที่ตายไปแล้วกลับคืนมา เป็นเหมือนทารกร้องไห้อยากได้พระจันทร์"

เมื่อพราหมณ์ได้คิดแล้ว ก็หายโศกเศร้า เพราะถ้อยคำของมาณพนั้น จึงกล่าวชมเชยขึ้นว่า "ท่านมารดข้าพเจ้าผู้ร้อนหนักหนาให้สงบความร้อนได้แล้ว เหมือนมาดับไฟที่กำลังติดคุอยู่ด้วยน้ำ ยังความกระวนกระวายทั้งปวงให้ดับได้ ท่านเป็นผู้บรรเทาความโศกของข้าพเจ้า ท่านได้ถอนลูกศร คือความโศก อันเสียดแทงดวงใจของข้าพเจ้าออกได้แล้วหนอ ข้าพเจ้าเย็นแล้ว สงบแล้ว พ่อมาณพข้าพเจ้าหายเศร้าโศก หายร้องไห้ เพราะได้ฟังถ้อยคำของท่าน"

แล้วพราหมณ์จึงถามว่า

"ท่านเป็นเทวดาหรือคนธรรพ์ หรือว่าเป็นท้าวสักกเทวราช ท่านชื่ออะไร เป็นบุตรใคร ทำอย่างไรข้าพเจ้าจึงจะรู้จักท่าน"

มาณพบอกแก่เขาว่า "ท่านเผาบุตรคนใดในป่าช้านี้เองแล้ว ท่านร้องไห้คร่ำครวญถึงบุตรคนใด บุตรคนนั้นคือข้าพเจ้า ผู้ทำกุศลกรรมแล้ว จึงได้เกิดเป็นเทวดา"

พราหมณ์ได้ถามว่า

"ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นท่านได้ทำทาน ไม่ว่ามากหรือน้อย การรักษาศีลอุโบสถข้าพเจ้าก็ไม่เห็น ท่านไปเทวโลกได้เพราะกรรมอะไร"

มาณพตอบว่า "ข้าพเจ้าเป็นคนมีโรคร่างกายอ่อนแอ ต้องอยู่แต่ในบ้านตลอดเวลา ครั้นเมื่อใกล้จะตาย ข้าพเจ้าได้เห็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสแล้ว ข้าพเจ้ามีใจเบิกบาน มีจิตเลื่อมใส ถวายอัญชลีแด่ท่านด้วย

ใจเท่านั้น เพราะข้าพเจ้าหมดแรงเสียแล้ว จิตที่ปีติเลื่อมใสในพระพุทธคุณนั่นเอง ส่งให้ข้าพเจ้าไปเกิดในเทวโลก”

ขณะที่พราหมณ์ฟังมาณพเล่าถึงเหตุการณ์ ที่บังเกิดขึ้นแก่เขานั้น พราหมณ์ฟังไปก็เกิดปีติไปด้วย พอฟังจบ จิตใจพราหมณ์ก็เต็มตื้นไปด้วยความศรัทธาเลื่อมใส กล่าวว่า “น่าอัศจรรย์หนอ น่าประหลาดหนอ ผลของการทำอัญชลีต่อพระพุทธเจ้า เป็นไปได้ถึงเพียงนี้ ขณะนี้ข้าพเจ้ามีใจเบิกบานแล้วมีจิตใจเลื่อมใสในพระพุทธคุณแล้ว ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะในวันนี้”

มาณพจึงกล่าวต่อไปนี้ “ท่านจงเป็นผู้มีจิตใจเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม ทั้งพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะในวันนี้ และจงตั้งมั่นอยู่ในความเลื่อมใสนั้น จงรักษาศีล ๕ อย่าได้ขาด

จงเว้นจากการฆ่าสัตว์

จงเว้นของที่เจ้าของไม่ได้ให้

จงอย่าดื่มน้ำเมา

จงอย่าพูดปด

และจงเป็นผู้เต็มใจในภรรยาของตนเท่านั้น”

พราหมณ์รับปากกับมาณพและกล่าวประกาศว่า “ดูก่อนเทพยดาผู้ควรบูชา ท่านเป็นผู้ทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะทำตามถ้อยคำของท่านผู้เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะที่พึ่ง

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม ซึ่งไม่มีสิ่งอื่นยิ่งกว่าว่าเป็นสรณะที่พึ่ง

ข้าพเจ้าขอถึงพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้เป็นมนุษย์พิเศษดุจเทพยดาว่าเป็นสรณะที่พึ่งด้วย

ข้าพเจ้าจะเว้นจากการฆ่าสัตว์

เว้นของที่เจ้าของไม่ได้ให้

ไม่ดื่มน้ำเมา

ไม่พูดปด

และเป็นผู้เต็มใจด้วยภรรยาตน”

ต่อจากนั้น เทพบุตรกล่าวกับเขาว่า “พราหมณ์ ทรัพย์ในเรือนของท่านมีมาก ท่านจงเข้าไปเฝ้าพระบรมศาสดาแล้วถวายทาน จงฟังธรรมของท่าน และจงถามปัญหาที่ท่านสงสัยแก่ท่านเถิด” พูดแล้ว เทพบุตรก็อันตรธานไป

ฝ่ายพราหมณ์กลับถึงเรือนแล้วเรียกพราหมณีมาบอกว่า “นี่แน่ะ นางผู้เจริญฉันจะไปนิมนต์พระสมณโคดมมา แล้วจะได้ทูลถามปัญหาแก่ท่าน หล่อนจงเตรียมเครื่องอาหารของฉันเถิด”

พราหมณ์ไปยังพระวิหาร กราบทูลว่า “พระสมณโคดมผู้เจริญ วันนี้ขอพระองค์กับทั้งพระภิกษุสงฆ์ จงทรงรับภัตตาหารที่ข้าพระองค์ได้เตรียมไว้ถวายแล้ว ณ เรือนของข้าพระองค์ด้วยเถิด”

พระบรมศาสดาทรงรับแล้ว พราหมณ์รีบกลับบ้านโดยเร็ว ให้คนตกแต่งเตรียมสถานที่ ทั้งอาหารคาวหวานอย่างประณีต

ครั้นใกล้เวลาพระบรมศาสดาพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ เสด็จไปยังเรือนของพราหมณ์ ประทับนั่งบนอาสนะ พราหมณ์ถวายภัตตาหารด้วยความเคารพเลื่อมใส

ชาวบ้านทั้งหลายได้ข่าวว่า พราหมณ์ผู้ไม่เคยนับถือพระพุทธศาสนานิมนต์พระบรมศาสดามาถึงเรือน ก็โจษกันเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายพวกนอกศาสนาก็คิดกันว่า “วันนี้พวกเราจงคอยดูเถิด พระสมณโคดมจะต้องถูกพราหมณ์ข่มขี่ด้วย

การถามปัญหาต่าง ๆ เป็นแน่" ฝ่ายพวกที่เป็นชาวพุทธก็ตั้งใจว่า "วันนี้เราจะได้เห็นพุทธานุภาพของพระบรมศาสดา"

เมื่อเสวยภัตตาหารแล้ว พราหมณ์ได้ทูลถามปัญหาว่า "พระโคดมผู้เจริญ มีหรือที่ว่าชนผู้ไม่ได้ถวายทานแด่พระองค์ ไม่ได้บูชาพระองค์ ไม่ได้ฟังธรรม ไม่ได้รักษาอุโบสถเลย ได้ไปเกิดในสวรรค์ เพียงแต่มีใจเลื่อมใสอย่างเดียวเท่านั้น"

พระบรมศาสดารับสั่งว่า "พราหมณ์ เหตุไรท่านจึงมาถามเราเล่า เรื่องทำใจให้เลื่อมใสในเราแล้วไปเกิดในสวรรค์ มัฏฐกุณฑลีผู้เป็นบุตรของท่าน ได้บอกแก่ท่านแล้วมิใช่หรือ ?"

พราหมณ์ "เมื่อไร พระโคดมผู้เจริญ"

พระบรมศาสดา "วันที่ท่านไปป่าช้าคร่ำครวญถึงบุตรอยู่ ท่านได้เห็นมาณพกอดอกร้องไห้อยู่ไม่ไกลจากท่าน ท่านได้สนทนาอย่างไรแก่มาณพ เราจะแสดงให้ท่านฟังอีกครั้งหนึ่ง"

แล้วทรงเล่าคำสนทนาโต้ตอบระหว่างพราหมณ์และบุตรนั้นโดยละเอียด

(เรื่องมัฏฐกุณฑลี จึงจัดเป็นพุทธภาษิต)

และได้รับสั่งว่า "พราหมณ์ การที่ชนทั้งหลายทำใจให้เลื่อมใสในเราแล้วเกิดในสวรรค์มีนับประมาณมิได้"

ชนทั้งหลายที่ฟังอยู่ต่างเกิดความสงสัย

พระบรมศาสดาทรงทราบว่า ชนเหล่านั้นยังไม่สิ้นความสงสัย จึงทรงอธิษฐานเรียกมัฏฐกุณฑลีเทพบุตรให้มาพร้อมวิมานทีเดียว

มัฏฐกุณฑลีเทพบุตร มาพร้อมด้วยเครื่องประดับและวิมานอันงามเจิดจ้า ได้ลงจากวิมานเข้าถวายบังคมพระบรมศาสดาแล้วเฝ้าอยู่

พระบรมศาสดาจะแสดงเหตุผลให้ประจักษ์แก่ชนทั้งหลาย จึงรับสั่งแก่เทพบุตรว่า

"เทพยดา ท่านมีสีกายงดงามนัก สว่างโชติช่วงดังดาวประจำรุ่ง เราขอถามท่าน เมื่อท่านเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไรไว้"

เทพบุตรกราบทูลว่า "พระองค์ผู้เจริญ สมบัตินี้ข้าพระองค์ได้แล้วเพราะทำใจให้เลื่อมใสในพระองค์"

จึงรับสั่งถามซ้ำอีก "สมบัตินี้ท่านได้แล้ว เพราะทำใจให้เลื่อมใสในเราหรือ ?"

เทพบุตร "พระเจ้าข้า"

ชนทั้งหลายในที่นั้นเห็นเทพบุตรต่างมีความยินดี อุทานว่า "พุทธคุณน่าอัศจรรย์จริงหนอ บุตรของพราหมณ์ไม่ได้ทำบุญอะไรอย่างอื่น ทำแต่ใจให้เลื่อมใสในพระบรมศาสดาแล้ว ได้สมบัติเช่นนี้เชียวหนอ"

สมเด็จพระบรมศาสดารับสั่งแก่คนทั้งหลายว่า

"ในการทำกรรม ไม่ว่าบุญหรือบาป ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นหัวหน้า บุญที่ทำด้วยใจอันผ่องใสแล้ว ย่อมติดตามบุคคลนั้นไปในมนุษยโลก และเทวโลกเหมือนเงาตามตัว"

แล้วทรงกล่าวเป็นพุทธภาษิตว่า

"ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใสด้วยกุศลแล้ว พูด – ย่อมพูดแต่สุจริต ทำ – ย่อมทำแต่สุจริต ความสุขอันเป็นผลของกุศลนั้น ย่อมตามเขาไปเหมือนเงาตามตัวไป"

แก้ข้อข้องใจ เมื่อส่งต้นเรื่องธรรมบทเรื่องนี้เข้าโรงพิมพ์ ก็มีเสียงวิจารณ์กันว่า เพียงแต่นายมัฏฐกุณฑลีเห็นพระพุทธเจ้าครั้งเดียว แล้วก็สิ้นใจไปพร้อมด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้า กุศลจิตเพียงเท่านี้หรือ ก็สามารถนำเขาไปเกิดเป็นเทพบุตร อยู่ในวิมานได้

ขออธิบายว่า ในชีวิตของแต่ละคน ได้ผ่านการเวียนว่ายตายเกิดมานับครั้งไม่ถ้วน กรรมทั้งหลายทั้งที่เป็นบุญและบาปที่สะสมไว้มากมายสุดจะคณานับได้ กรรมเหล่านี้พร้อมที่จะให้โอกาสอยู่แล้ว คอยเวลาที่สมควรก็จะให้ผลแก่ผู้นั้นทันที

นายมัฏฐกุณฑลี กำลังจะสิ้นใจอยู่แล้ว พอได้เห็นพระพุทธเจ้า กุศลจิตก็เกิดขึ้นอย่างท่วมท้น พร้อมกับสิ้นใจไปในขณะนั้น

กุศลจิตนี้เอง ทำหน้าที่เปิดโอกาสให้กุศลเก่า ๆ อย่างดีเยี่ยม ที่เขาเคยได้ทำมาแล้วในอดีต ให้ได้โอกาสส่งผลได้ในขณะนั้น จึงส่งผลให้เขาไปเกิดเป็นเทพบุตร พร้อมด้วยวิมาน

เพราะฉะนั้น เวลาคนจะสิ้นใจ ญาติมิตรจึงพูดให้ผู้ตายนึกถึงกุศลเก่า ๆ ที่เคยทำมาแล้ว เพื่อจะให้กุศลนั้นนำไปเกิดในภพภูมิที่ดีต่อไป.

บัณฑิตจอบเหี้ยน

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

ชายหนุ่มชาวเมืองสาวัตถีผู้หนึ่ง เที่ยวตามหาวัวที่หายไป กว่าจะได้วัวมาเข้าฝูงได้ก็เที่ยงวันแล้ว เขามีความหิวกระหายเป็นอย่างมาก จึงคิดว่า ในสำนักสงฆ์คงจะมีอาหารบ้างเป็นแน่ คิดเช่นนั้นแล้ว ก็ตรงไปยังวิหาร เป็นเวลาที่พระภิกษุฉันอาหารเสร็จแล้ว มีถาดใส่อาหารที่เหลือตั้งอยู่ พระภิกษุเหล่านั้นเห็นชายนั้นหิวกระหายมา ก็อนุญาตให้เขาบริโภคอาหารเหล่านั้น

เมื่อเขาบริโภคอาหารแล้ว ก็ถามพระภิกษุเหล่านั้นว่า

"ท่านขอรับ วันนี้ พระเป็นเจ้าทั้งหลายไปสู่ที่นิมนต์มาหรือ"

พระภิกษุตอบว่า "เปล่าเลย วันนี้ไม่มีกิจนิมนต์ ภัตตาหารนั้นย่อมมีแก่พระภิกษุทั้งหลายเสมอ ไม่ขาดแคลน"

ชายหนุ่มจึงคิดว่า "ตัวเรานั้น ตื่นตั้งแต่เช้า ทำงานตลอดทั้งกลางวันกลางคืน ยังไม่มีอาหารอร่อย ๆ เช่นนี้ และท่านยังกล่าวด้วยว่า อาหารนั้นมีเสมอ ไม่ขาดแคลนเลย"

คิดเช่นนี้แล้ว ก็เข้าไปหาพระภิกษุเหล่านั้นเพื่อขอบวช เมื่อได้บวชแล้ว ก็ทำกิจดูแลอุปการะพระภิกษุเหล่านั้น ไม่ช้าเขาก็มีร่างกายสมบูรณ์อ้วนท้วนขึ้นด้วยอาศัยลาภสักการะที่เกิดจากพระภิกษุทั้งหลาย

ต่อมาไม่นานพระบวชใหม่ก็คิดว่า "เราจะได้อะไรอีกเล่าจากการเที่ยวรับบาตรเลี้ยงชีพเช่นนี้ เราจักเป็นฆราวาสดีกว่า" จึงลาสึกกลับไปอยู่บ้านทำงานเลี้ยงชีพต่อไปตามเดิม เมื่อขาดแคลนอาหารก็หิวโหยจนซูบผอมลง จึงกลับมาขอบวชใหม่ บวชอยู่ไม่นานก็เกิดกระสันคิดถึงบ้านขอลาสึกอีก สึกมาอยู่บ้านได้ไม่กี่วัน เมื่อมีความอดอยาก ก็คิดจะบวชอีก จึงได้เข้าไปกราบไหว้พระภิกษุทั้งหลายขอบวชใหม่

พระภิกษุเหล่านั้น ด้วยมีอุปการะคุ้นเคยต่อกัน ท่านก็บวชให้อีก เขาบวชแล้ว ก็สึกอยู่เช่นนี้อยู่ ๖ ครั้ง

ด้วยความที่ตกอยู่ในอำนาจความไม่มั่นคงของจิตเช่นนี้ พระภิกษุทั้งหลายจึงขนานนามแก่เขาว่า จิตตหัตถ์ (แปลว่า ผู้ทำตามใจตน)

เมื่อนายจิตตหัตถ์เทียวไปเทียวมา สึก ๆ บวช ๆ อยู่นั้น ภรรยาก็ตั้งครรภ์ วันหนึ่งเมื่อเขาแบกเครื่องไถจากป่ามาที่เรือนแล้ว ก็เข้าไปในห้อง เห็นภรรยาของเขานอนหลับอยู่ ผ้าผ่อนที่นางนุ่งห่มหลุดลุ่ย น้ำลายไหลจากปาก เสียงกรนดังครืดคราด เดี๋ยวอ้าปาก เดี๋ยวกัดฟัน ภาพของหล่อนปรากฏแก่เขาประดุจสรีระที่พองขึ้น

เขาพิจารณารูปนั้นด้วยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่สาระ จึงได้คิดขึ้นมาว่า “อาศัยสรีระนี้เอง เราจึงไม่สามารถดำรงอยู่ในภิกษุภาวะได้”

คิดได้ดังนี้ ก็ฉวยผ้ากาสาวะพันท้องลงจากเรือนไป

ขณะนั้น แม่ยายของเขาซึ่งยืนอยู่ที่เรือนติดต่อกัน เห็นเขาเดินลงเรือนไปด้วยอาการเช่นนั้น ก็สงสัยว่า “เจ้านี่กลับไปอีกแล้ว มาจากป่าเดี๋ยวนี้เอง หยิบผ้ากาสาวะพันท้อง แล้วเดินบ่ายหน้าตรงไปวิหาร เกิดเหตุอะไรกันหนอ?”

จึงขึ้นไปที่เรือนลูกสาว เห็นหล่อนหลับอยู่ก็รู้ว่า “เขาเห็นลูกสาวของเราในภาพเช่นนี้คงเกิดความเบื่อหน่าย ไปเสียแล้ว”

นางจึงตีลูกสาวเผียะใหญ่ แล้วกล่าวว่า “นางชาติชั่ว ลุกขึ้นเถิด ผัวของเจ้าเห็นเจ้ากำลังหลับคงเบื่อ ลงเรือนไปแล้ว ต่อไปนี้เจ้าจะไม่มีเขาแล้ว”

ลูกสาวกล่าวว่า “หลีกไปเสียทีเถิด แม่ เขาจะไปที่ไหน อีกสัก ๒-๓ วันเท่านั้น ก็จะกลับมาอีก”

ฝ่ายนายจิตตหัตถ์ ได้เดินรำพึงถึงรูปร่างอันไม่น่าดูของภรรยาติดตาอยู่ พิจารณารูปนั้นด้วยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ อาศัยปัญญาบารมีที่ได้สะสมไว้ในอดีต ขณะที่กำลังเดินไปนั้น เขาได้บรรลุโสดาปัตติผล

เขาได้ไหว้พระภิกษุทั้งหลาย ขอบรรพชา

พระภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "พวกเราไม่อาจให้ท่านบรรพชาแล้ว ความเป็นสมณะของท่านไม่มี ศีรษะของท่านเหมือนเช่นหินลับมีด"

เขาจึงกล่าวว่า "ท่านขอรับ ขอท่านได้โปรดอนุเคราะห์ให้กระผมบวชในครั้งนี้ อีกครั้งหนึ่งเถิด"

พระภิกษุเหล่านั้น ก็ใจอ่อนยอมให้เขาบวชอีกเช่นเคย

๒-๓ วันต่อมา ท่านก็ได้บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาปัญญา (คือปัญญาที่แตกฉานในเหตุและผล เป็นต้น)

ฝ่ายพระภิกษุทั้งหลาย ไม่ทราบความนั้นพากันพูดกับท่านว่า

"คุณจิตตหัตถ์ ถึงเวลาที่คุณจะกลับไปบ้านแล้ว ทำไมคราวนี้คุณจึงชักช้าอยู่เล่า"

ท่านกล่าวตอบว่า "ผมไปก็เพราะมีความเกี่ยวข้องดอก ขอรับ บัดนี้ความเกี่ยวข้องนั้นผมตัดได้แล้ว ต่อไปนี้ ผมไม่ไป"

พระภิกษุทั้งหลาย พากันไปเฝ้าพระศาสดา กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ และได้ทูลกล่าวหาว่า เธอพูดราวกับเธอเป็นพระอรหันต์ เธอพูดคำไม่จริง

พระศาสดารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย ความจริงเป็นเช่นนั้น บุตรของเรา (พระบรมศาสดาจะทรงเรียกพระภิกษุผู้บรรลุธรรม เป็นพระอรหันต์ ว่า "บุตรของเรา") ยังไป ๆ มา ๆ ในเวลาที่ยังไม่รู้แจ้งพระสัทธรรม ในเวลาที่ตนยังมีจิตไม่มั่นคง บัดนี้ บุตรของเราละบาปและบุญได้แล้ว ภัยคือกิเลส ย่อมไม่มี กิเลสทั้งหลายย่อมไม่ติดตามท่าน เพราะกิเลสเหล่านั้นท่านละได้แล้ว"

และทรงตรัสว่า "กิเลสเหล่าใด อันพระอริยบุคคลละได้แล้ว เธอย่อมไม่กลับมาสู่กิเลสเหล่านั้นอีก"

ต่อมาวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายได้สนทนากันถึงอำนาจของกิเลสว่า กิเลสนี้หยาบนักหนอ กุลบุตรผู้ถึงพร้อมด้วยความเป็นพระอรหันต์ เช่นพระจิตตหัตถ์ยังถูกกิเลสทำให้มัวหมองได้ ต้องบวช-สึก ถึง ๖ ครั้ง

พระบรมศาสดา จึงรับสั่งว่าภิกษุทั้งหลายขึ้นชื่อว่า กิเลส ย่อมเป็นสภาพหยาบ ถ้ากิเลสเหล่านี้มีรูปร่าง อันใคร ๆ พึงสามารถจะเก็บไว้ในที่ใดได้ จักรวาลก็แคบเกินไป พรหมโลกก็ต่ำเกินไป กิเลสเหล่านั้นไม่มีที่จะพึงบรรจุได้เลย

อันกิเลสนี้ ย่อมทำให้บุรุษอาชาไนย ที่ถึงพร้อมด้วยปัญญา แม้เช่นกับเราให้มัวหมองได้ จะกล่าวอะไรในชนอื่นเล่า

เราเคยบวช-สึกแล้ว ๖ ครั้ง เพื่อข้าวฟ่างและลูกเดือยเพียงครึ่งทะนานเท่านั้น

พระภิกษุเหล่านั้นก็กราบทูลถามว่า “ในกาลไร พระเจ้าข้า”

ทรงตรัสถามว่า “จักฟังหรือ ภิกษุทั้งหลาย”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า”

พระศาสดาตรัสว่า “ถ้ากระนั้น พวกเธอจงฟัง”

ในอดีตกาล ณ กรุงพาราณสี บุรุษหนึ่งชื่อว่า กุททาลบัณฑิต เป็นนักบวช อยู่ในป่าหิมวันต์ได้ ๘ เดือน ครั้นถึงหน้าฝนชุก แผ่นดินก็ชุ่มฉ่ำ

ท่านบัณฑิตคิดว่า ในเรือนเรา ยังมีข้าวฟ่างและลูกเดือยอยู่ครึ่งทะนาน จอบก็มีอยู่อันหนึ่ง แม้จอบจะเหี้ยนไปก็พออาศัยใช้ได้ ข้าวฟ่างและลูกเดือยจะได้ไม่เสียเปล่าไป จึงลาสึก และอาศัยจอบเหี้ยนนั้นฟื้นที่ดินขึ้น แล้วหว่านเมล็ดพืชลง ทำรั้วกั้นไว้ เมื่อเมล็ดพืชแก่แล้วก็เกี่ยว เก็บเมล็ดพืชนั้นไว้หนึ่งทะนานเพื่อใช้ทำพันธุ์ในฝนหน้า ที่เหลือก็เก็บไว้บริโภค

เมื่อเสร็จงานเก็บเกี่ยวข้าวฟ่าง และลูกเดือยแล้ว ก็บวชอีก บวชได้ ๘ เดือน ก็เข้าฤดูฝน พอดินชุ่มชื้นพอ ก็สึกออกมาปลูกพืชพันธุ์นั้นอีก

อาศัยลูกเดือยและข้าวฟ่างหนึ่งทะนานและจอบเหี้ยนหนึ่งอัน ท่านบัณฑิตเป็นคฤหัสถ์ ๖ ครั้ง บวช ๖ ครั้ง โดยทำนองเดียวกัน

แต่พอถึงครั้งที่ ๗ ก็ได้คิดว่า เราอาศัยจอบเหี้ยนอันนี้เอง บวช-สึก อยู่ได้ถึง ๖ ครั้ง เราจะต้องทิ้งมันไปให้พ้น ท่านคิดจะโยนจอบนั้นลงไปในแม่น้ำ ก็คิดว่า

"ถ้าเรามองเห็นที่ตก เราก็คงต้องลงไปงมขึ้นมาใช้อีก เราต้องทิ้งไปโดยที่เราไม่เห็นที่ตก นั่นแหละจึงจะควร"

เมื่อคิดได้เช่นนี้ ท่านจึงเอาผ้ามาห่อเมล็ดพืชหนึ่งทะนานที่เก็บไว้ ผูกติดกับจอบให้แน่นแล้วจับด้ามจอบ ยืนที่ฝั่งแม่น้ำ หลับตาแกว่งเวียนเหนือศีรษะ ๓ ครั้ง ขว้างลงไปในแม่น้ำ เมื่อลืมตาหันดูทั่ว ไม่เห็นที่ตก จึงเปล่งเสียงว่า

"เราชนะแล้ว เราชนะแล้ว"

ในขณะนั้น พระเจ้ากรุงพาราณสี ทรงปราบข้าศึกชายแดนให้สงบราบคาบได้แล้ว เสด็จมาตั้งค่ายพักอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำนั้น ขณะที่เสด็จลงสู่แม่น้ำ เพื่อจะสรงสนานด้วยความสำราญพระทัยเมื่อทรงได้ยินเสียงประกาศว่า "เราชนะแล้ว เราชนะแล้ว" ก็ทรงข้องพระทัย เสด็จตรงไปยังท่านบัณฑิตกุททาล ตรัสถามว่า

"เราได้ปราบปรามข้าศึกสงบราบคาบลงเราคิดว่า เราชนะแล้ว ส่วนที่เธอร้องว่า เราชนะแล้ว เราชนะแล้วนั้น หมายความว่าอย่างไร"

กุททาลบัณฑิต จึงทูลตอบว่า

"พระองค์ทรงชนะโจรภายนอก ความชนะที่พระองค์ทรงชนะนั้น ย่อมกลับเป็นไม่ชนะอีกได้โดยแท้ ส่วนโจร คือ ความโลภ ซึ่งมีอยู่ภายใน ซึ่งข้าพระองค์ชนะแล้ว โจรคือความโลภนั้น จะไม่กลับมาชนะข้าพระองค์อีกได้เลย"

แล้วจึงกล่าวสุภาษิตว่า

"ความชนะใดกลับแพ้ได้ ความชนะนั้นไม่ใช่ความชนะที่ดี"
ความชนะใดไม่กลับแพ้ ความชนะนั้นเป็นความชนะที่ดี".

(จากพระธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๒)

พระราชาผู้ทรงธรรม

(อุมมาทันตีชาดก)

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

พระราชกุมารสีวี ราชโอรสของกษัตริย์แห่งพระนครอริฏฐบุรี เมื่อได้ศึกษาศิลปศาสตร์สำเร็จแล้วจากนครตักสิลา พร้อมด้วยพระสหายสนิท ชื่อว่า อภิปารกะ พระราชบิดาโปรดพระราชทานสมบัติให้ พระองค์ก็ทรงตั้งสหาย อภิปารกะไว้ในตำแหน่งเสนาบดี ทรงครองราชสมบัติโดยธรรมตลอดมา

ในพระนครนั้น ท่านเศรษฐีติริฏิวัจฉะ มีธิดาชื่อว่า อุมมาทันตี เป็นผู้มีความงดงามยิ่งนัก พรรณนาไว้ว่า มีผิวพรรณยิ่งมนุษย์ งามราวเทพอัปสร ผู้ใดได้เห็นแล้ว ไม่เว้นเลยที่จะต้องมัวเมาในความงามของนาง จะครองสติไว้ได้ไม่มีเลย จึงให้ชื่อนางว่า อุมมาทันตี ซึ่งแปลว่าทำให้คนเป็นบ้า

ท่านเศรษฐีเห็นว่า เป็นนางแก้วที่คู่ควรแก่พระราชามหากษัตริย์เท่านั้น จึงนำความขึ้นกราบทูลแด่พระราชา พระราชาได้สั่งพราหมณ์พิเคราะห์ดูลักษณะ

ขณะที่พราหมณ์ทั้งหลาย รับประทานอาหารที่ท่านเศรษฐีเลี้ยงต้อนรับ นางอุมมาทันตีแต่งกายสวยงามแล้วก็ปรากฏตัวให้พราหมณ์ได้เห็น เมื่อได้เห็นนางแล้ว พราหมณ์เหล่านั้นไม่สามารถจะครองสติไว้ได้ ต่างมัวเมาด้วยอำนาจกิเลส บางคนแทนที่จะตักข้าวใส่ปาก ก็เอาไปวางไว้บนศีรษะ บางคนก็หยิบข้าวแล้วสอดไว้ในรักแร้ บางคนก็หยิบข้าวปาไปที่ฝาเรือน ล้วนฟั่นเฝือเหมือนคนบ้า

นางเห็นเช่นนั้น กล่าวติเตียนว่า อย่างนี้หรือจะมาดูลักษณะของเราแล้วให้คนใช้ไล่ไป

พราหมณ์เหล่านั้นก็กระดากอายและโกรธนาง จึงทูลกับพระราชาว่า นางนั้นเป็นกาลกรรณี ไม่สมควรกับพระราชา พระราชาทรงเชื่อ จึงไม่ได้รับนางไว้

นางอุมมาทันตีทราบความก็โกรธ ผูกอาฆาตในพระราชาว่า เมื่อไม่ทรงรับเลี้ยงเราแล้ว ถ้ามีโอกาสพบพระราชาเถิด ก็จะได้รู้กัน

ต่อมา ท่านเศรษฐีก็ยกนางให้แก่เสนาบดีอภิปารกะ นางก็ได้เป็นที่รักยิ่งของสามี

ครั้นถึงงานประจำปีเดือนสิบสอง มีการตกแต่งพระนครอย่างสวยงาม ท่านเสนาบดีอภิปารกะต้องเข้าไปประจำการของตน จึงสั่งภรรยาว่า วันนี้พระราชาจะเสด็จเยี่ยมพระนคร ถ้าท่านเสด็จผ่านมาทางบ้าน เธออย่าได้แสดงตนให้พระองค์เห็นเลย เพราะถ้าพระองค์เห็นเธอเข้าแล้ว จะไม่สามารถครองพระสติได้ นางก็รับคำ

เมื่อสามีไปแล้ว นางก็สั่งคนใช้ว่า ถ้าพระราชามาถึงหน้าประตูเรือนให้บอกนางด้วย ครั้นพระราชาเสด็จมาถึงประตูเรือนของเสนาบดีอภิปารกะ ทอดพระเนตรเห็นป้อมประตูที่ประดับตกแต่งไว้ พร้อมทั้งสวนอันสวยงามก็พอพระทัย ก็ทอดพระเนตรอยู่ด้วยความต้องพระทัย

นางทาสีก็แจ้งข่าวแก่นางอุมมาทันตี นางจึงถือพานดอกไม้ไปยืนแอบหน้าต่างด้วยท่าทางอันอ่อนช้อย โยนดอกไม้ถวายพระราชา เมื่อท้าวเธอทอดพระเนตรเห็นนาง ทรงมึนงงด้วยความเมาเพราะกิเลส ไม่สามารถจะครองพระสติ ทรงจำไม่ได้ว่าเป็นบ้านของเสนาบดีอภิปารกะ จึงรับสั่งถามนายสารถีว่า

หญิงนั้นเป็นธิดาใคร เป็นภรรยาของใคร เป็นโสดอยู่หรือมีสามีแล้ว

สารถีก็ทูลตอบว่า สามีของหญิงนี้ก็คือเสนาบดีผู้จงรัก และใส่ใจในราชกิจของพระองค์ตลอดคืนและวัน เขาคือท่านอภิปารกะ และนางคือภรรยา ชื่อว่าอุมมาทันตี

พระราชารำพึงว่า นางได้ทำให้เราเป็นบ้าแล้ว

นางอุมมาทันตีทราบว่า พระองค์มีพระทัยหวั่นไหวแล้ว ก็ปิดหน้าต่างทันที

ฝ่ายพระราชาเมื่อได้เห็นนางแล้ว ก็เลิกล้มการเลียบชมพระนคร สั่งให้กลับวัง และเสด็จขึ้นที่ประทับ ทรงคร่ำครวญถึงนางทั้งกลางวันและกลางคืน

มีผู้มาแจ้งข่าวแก่ท่านเสนาบดีอภิปารกะว่า พระราชาเมื่อทรงเลียบพระนครมาถึงประตูหน้าบ้านของท่าน ก็เสด็จกลับและขึ้นสู่ห้องพระบรรทมทันที เขาทราบความนั้นแล้วก็รีบกลับยังเรือนตน เรียกหานางอุมมาทันตีมาไต่ถามว่า ได้แสดงตนแก่พระราชาหรือ

นางก็ตอบว่า "บุรุษท้องใหญ่ผู้หนึ่ง มีเขี้ยวใหญ่ อยู่ในรถผ่านมา ฉันไม่ทราบว่าเขาเป็นพระราชาหรือไม่ เมื่อได้ยินว่าเขาเป็นคนใหญ่โตผู้หนึ่ง จึงยืนที่หน้าต่างขว้างดอกไม้ไป"

สามีได้ยินดังนั้นก็กล่าวว่า "ตายละเจ้า"

รุ่งขึ้นก็รีบไปสู่พระราชวัง ยับยั้งอยู่ที่ประตูพระตำหนัก ได้ยินเสียงพระราชาทรงรำพันถึงนางอุมมาทันตี จึงรู้ว่า พระราชาทรงมีจิตรักใคร่นางอุมมาทันตีเสียแล้ว เมื่อไม่ได้นางก็ทรงทุกข์ระทมใจ อาจจักสิ้นพระชนม์ได้ เราควรจะช่วยเปลื้องทุกข์ของพระราชา แม้จะถวายชีวิตก็ยอม จึงรีบไปสู่เรือนตนแล้วเรียกคนรับใช้ผู้สนิทมาสั่งว่า "บ่ายวันนี้ เจ้าจงไปที่ต้นไม้ใหญ่ และจงแอบอยู่ในโพรงต้นไม้นั้น อย่าให้ใครรู้ เราจะไปทำพลีกรรมที่ต้นไม้นั้น เราจะกล่าววิงวอนเทวราช ถามถึงพระราชาที่ประทับอยู่แต่ในพระตำหนัก ทรงบรรทมรำพันอยู่ ข้าพเจ้าไม่ทราบเหตุในเรื่องนี้ พระราชาก็ทรงมีอุปการะแด่เทวดาทั้งหลายมากมาย ทรงสละทรัพย์ทำพลีกรรมทุกปี ขอได้โปรดให้ทราบว่า พระราชาทรงมีทุกข์ด้วยเรื่องอะไร ในขณะนั้น เจ้าก็จงทำเสียงตอบว่า "ดูก่อนท่านเสนาบดี การประชวรของพระราชาไม่มีดอก ท้าวเธอมีพระทัยปฏิพัทธ์ในนางอุมมาทันตี

ภรรยาของท่าน หากได้นางมาก็คงจะทรงพระชนมชีพ หากไม่ได้ก็คงสิ้นพระชนม์ ถ้าหากท่านปรารถนาให้พระองค์ทรงพระชนม์ ก็จงถวายนางแด่พระองค์เถิด" เมื่อนัดหมายกันดีแล้ว วันรุ่งขึ้น เสนาบดีก็ไปยังที่นั้นแล้วบวงสรวง เขาก็ได้กระทำตามนั้นทุกอย่าง เสนาบดีก็รับปากเทวดา(ปลอม)ว่าดีแล้วเจ้าข้า แล้วก็กลับมาเล่าให้อำมาตย์ทั้งหลายทราบ และได้เข้าสู่พระราชวัง เคาะห้องพระบรรทม พระราชาได้พระสติแล้วก็เปิดพระทวารรับ

เมื่อได้ถวายบังคมแล้ว จึงกราบทูลว่า "ข้าพเจ้าได้กระทำพลีกรรมแก่เทวดาแล้ว เทวดาได้กล่าวกับข้าพระองค์ว่า พระทัยของพระองค์เกี่ยวข้องด้วยนางอุมมาทันตี ข้าพระองค์ขอทูลเกล้าถวายนางอุมมาทันตี แด่พระองค์ให้เป็นข้าบาทบริจาริกา"

พระราชารับสั่งถามเขาว่า "ดูก่อนสหายอภิปารกะ นี่เทวดาก็รู้ถึงความที่เราคร่ำครวญด้วยจิตรักใคร่ในนางอุมมาทันตีด้วยหรือ"

เขาก็ทูลตอบว่า "เป็นเช่นนั้น พะย่ะค่ะ"

พระราชาผู้ทรงสถิตอยู่ในธรรม ของผู้มีความละอายว่า "นัยว่าโลกทั้งสิ้นรู้ถึงความลามกของเราแล้ว"

พระราชาจึงรับสั่งว่า "สหายอภิปารกะ เพราะเราหลงใหลด้วยกิเลสกับนาง เราจึงคลาดไปจากสติ เราจะไม่ตายเพราะเหตุเพียงบำเรอกับนางก็หาไม่ อีกประการหนึ่ง มหาชนรู้ความลามกนี้เข้า ก็จะพึงติเตียนว่าพระราชาทรงทำกิจไม่สมควรเลย และตัวท่านเล่า ท่านให้นางกับเราแล้ว เมื่อมิได้พบกับภรรยาที่รัก ท่านก็จะต้องแค้นใจเรา"

เสนาบดีทูลตอบว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้จอมชน นอกจากพระองค์และข้าพระองค์แล้ว ผู้อื่นทั้งหมดหาทราบกิจที่พระองค์ทรงทำไม่ ข้าพระองค์ยินดีถวายอุมมาทันตีแก่พระองค์แล้ว"

รับสั่งว่า “มนุษย์ใดทำการชั่ว มนุษย์นั้นเข้าใจว่าคนอื่นไม่รู้การกระทำของตน แต่เทวดาทั้งหลายย่อมรู้เห็นการกระทำนั้น”

เสนาบดีกราบทูลว่า “พระองค์เป็นทั้งมารดาและบิดา เป็นเจ้าเป็นนายผู้ปกครอง และเป็นเทวดาของข้าพระองค์ ข้าพระองค์พร้อมทั้งบุตรและภรรยาเป็นทาสของพระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่ โปรดรับนางตามพระประสงค์เถิด”

รับสั่งว่า “ผู้ใดทำชั่วโดยเข้าใจว่าเราเป็นผู้ใหญ่ ครั้นกระทำแล้วก็ไม่เกรงต่อผู้อื่น เราจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่นานด้วยการกระทำนั้น แม้เทพทั้งหลายก็จะมองดูเขาด้วยสายตาประสงค์ร้าย

ผู้ใดวางทุกข์ของตนให้คนอื่น หรือ ทำตนให้เป็นสุขโดยการแย่งความสุขของผู้อื่น ผู้นั้นไม่รู้ธรรม ผู้ใดรู้ว่า ทุกข์และสุขของเราฉันใด ทุกข์และสุขของผู้อื่นก็ฉันนั้น ผู้นั้นรู้ธรรม

คนอื่นใครเล่าหนอในโลกนี้ จะพึงเชื่อว่านางมิใช่คนรักของท่าน การพลัดพรากจากนางอันเป็นที่รัก ท่านจะทุกข์ใจแค้นใจอย่างหนัก

เสนาบดีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้จอมคน พระองค์ทรงทราบว่าหญิงนี้เป็นที่รักยิ่งของข้าพระองค์ ข้าแต่จอมภูบาล นางก็เป็นที่รักยิ่งของพระองค์ด้วย

ข้าพระองค์ให้ของรักแก่พระองค์ ด้วยความรัก ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท คนทั้งหลายผู้ให้ของรัก ย่อมได้ความรัก”

พระราชา “นี่เรากำลังจักฆ่าตน เพราะกามเป็นเหตุ แต่ว่าเราไม่สามารถจะฆ่าธรรมด้วยอธรรมเลย”.

เสนาบดี “ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ หากว่าพระองค์ไม่ทรงปรารถนานางอันเป็นของข้าพระองค์ ข้าพระองค์จะทิ้งนางเสีย นางพ้นจากข้าพระองค์แล้วแต่นั้น พระองค์พึงทรงบัญชาเถิด”

พระราชา "ดูก่อนอภิปารกะ ท่านมาทิ้งคนที่หาความผิดมิได้ เป็นบาปหาเป็นประโยชน์ไม่ คนทั้งหลายจะติเตียน พรรคพวกเพื่อนฝูงก็จะหน่ายแหนงหมดไป"

เสนาบดี "ข้าพระองค์จักอดกลั้นต่อการครหานินทาทุกอย่าง ขอให้ข้อกล่าวหานี้ตกมาถึงข้าพระองค์เถิด"

พระราชา "ผู้ใดไม่ถือการครหา ไม่ถือการนินทา สิริและปัญญาย่อมหายไปจากผู้นั้น เหมือนน้ำฝนที่ตกโชกย่อมผ่านเลยไปจากที่ดอน"

เสนาบดี "บาปอกุศล ไม่ว่าอย่างใดที่จะเกิดขึ้นจากเหตุนี้ ทั้งความเศร้าใจซึ่งจะเกิดขึ้นตามธรรมดา ข้าพระองค์จะรับไว้ด้วยอก เหมือนแผ่นดินรองรับทุกสิ่งไว้"

พระราชา "เราไม่ต้องการให้ผู้อื่นต้องทุกข์กายทุกข์ใจเพราะเรา เราจักเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในธรรม จะปลดเปลื้องทุกข์นี้ด้วยตนเอง มิให้สิ่งไรเสื่อมเสีย"

เสนาบดี "ข้าแต่พระองค์ การถวายนางแด่พระองค์ จัดเป็นบุญที่จะนำทางสู่สวรรค์ ขอพระองค์อย่าได้ทรงทำอันตรายบุญของข้าพระองค์เลย ข้าพระองค์พอใจยกอุมมาทันตีถวายแด่พระองค์ เหมือนกษัตริย์พระราชทานทรัพย์ในยัญแก่พราหมณ์"

พระราชา "เราเข้าใจแล้ว ว่าท่านเห็นแก่เรา นางอุมมาทันตีและท่านชื่อว่าเป็นสหายของเรา แต่ธรรมของสัปบุรุษทั้งหลายระบุไว้ชัดแล้วยากที่จะล่วงได้ คล้ายกับฝั่งทะเล มหาสมุทรย่อมไม่ล้นฝั่งฉันใด เราก็ฉันนั้น จักไม่ล่วงเลยฝั่งคือศีล"

เสนาบดี "พระองค์ทรงเป็นบุคคลควรแก่การบูชา ได้ทรงอนุเคราะห์ประโยชน์แก่ข้าพระองค์ ทั้งทรงป้องกันดูแล และทรงอำนวยความปรารถนาแก่ข้าพระองค์ทุกประการ

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท นารีใดที่ได้บูชาในพระองค์แล้ว ย่อมมีผลบุญมาก ขอจงทรงรับอุมมาทันตีไว้ตามความประสงค์ของข้าพระองค์เถิด”

เสนาบดีอภิปารกะทูลถวายนางอุมมาทันตีแก่พระราชาด้วยประการต่าง ๆ พระราชาก็ทรงปฏิเสธทั้งสองฝ่ายต่างเสียสละนางเช่นเดียวกัน

ในที่สุดพระราชารับสั่งว่า “แท้จริงแล้ว ท่านก็ได้ประพฤติสิ่งที่เป็นธรรมแก่เราทุกอย่าง ได้กระทำแต่สิ่งอันเป็นประโยชน์ เป็นความเจริญทั้งนั้น แต่บัดนี้ท่านพูดจาขัดขืนต่อเรามากแล้ว อย่าได้กล่าวต่อไปอีกเลย ถ้าเป็นพระราชาอื่นเหมือนดังเรา มีจิตปฏิพัทธ์ในภรรยาของท่าน ก็คงจะตัดศีรษะท่านเสียแล้วไม่ปล่อยให้ข้ามคืนไปเลย และก็พานางไปในวังของตน

ส่วนเราจะไม่กระทำเช่นนั้น เพราะเกรงต่อบาป จงหยุดพูดเสียเถิด เราไม่ต้องการอุมมาทันตี”

เมื่อพระราชารับสั่งตัดความเช่นนี้แล้ว เขาก็ไม่สามารถจะกล่าวอะไรต่อไปอีก จึงได้กราบทูลถวายพระพรว่า “ข้าแต่พระมหาราชเจ้า พระองค์นั่นแลทรงเป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นเยี่ยมกว่าจอมคนทั้งปวงทั่วชมพูทวีป พระองค์ชื่อว่าทรงรักษาธรรม เพราะทรงปฏิบัติคุ้มครองธรรม พระองค์ทรงพระปรีชาหลักแหลมทรงทราบธรรมเหล่านั้น พระองค์ทรงรักษาธรรมใดขอให้ธรรมนั้นแลรักษาพระองค์ ขอจงทรงพระเจริญยั่งยืนเถิดพระเจ้าข้า

ข้าแต่พระผู้เป็นกษัตริย์ประเสริฐ ผู้รักษาธรรม ขอได้ทรงโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด”

พระราชารับสั่งว่า “อภิปารกะ เชิญฟังเถิด เราจะแสดงธรรมตามที่ท่านขอมา

พระราชาทรงพอพระทัยในธรรมประเสริฐสุด

คนเรามีปัญญา สมบูรณ์ด้วยความรู้ในธรรมประเสริฐสุด

การไม่ประทุษร้ายเพื่อนฝูงประเสริฐสุด

การไม่ทำชั่วประเสริฐสุด”

เสนาบดีอภิปารกะ ได้ฟังธรรมของพระราชาแล้ว จึงทูลชมเชยว่า “จริงแล้วพระเจ้าข้า พระองค์ไม่ทรงประมาทธรรม ที่พระองค์ตรัสแล้ว ทรงประพฤติแล้วในธรรมนั้น ถ้าทรงประมาทธรรมก็จะทรงลืมธรรมและจะทรงกระทำการด้วยอำนาจอคติ” เมื่อเขากล่าวชมเชยพระราชาแล้ว ก็ทูลชวนให้ทรงประพฤติธรรมด้วยความไม่ประมาท

เมื่อเสนาบดีอภิปารกะกล่าวจบแล้ว พระราชาก็ทรงระงับพระทัยในนางอุมมาทันตีเสียได้

ชื่อว่า **ความมีธรรม** เกิดขึ้นเมื่อใด ย่อมยังความสุขให้เกิดขึ้น เมื่อนั้น

ขอประทานโทษที่ชาดกเรื่องนี้ยาวไปหน่อย จะตัดเป็นสองตอนก็จะเสียอรรถรสอันจับใจในคำสนทนา ระหว่างพระราชาผู้ทรงธรรม และเสนาบดีผู้จงรักภักดีสุดชีวิต.

พิษภัยของวิชาและความมีอำนาจ

โดย อาจารย์อุษา จารุดุล

ในอดีตกาล ณ กรุงพาราณสี มีคนง่อยคนหนึ่งเรียนสำเร็จในศิลปะของการดีดกรวด คนง่อยผู้นี้จะนั่งอยู่ใต้ต้นไทรย้อยต้นใหญ่ ใกล้ ๆ กับประตูเมือง

พวกเด็ก ๆ ชาวบ้านรู้ความสามารถของเขาก็มาขอให้ชายง่อยดีดกรวดไปเจาะใบไทร ทำให้เป็นรูปช้างบ้าง รูปม้าบ้าง

ชายง่อยก็แสดงให้เด็กดู เด็ก ๆ ก็หาอาหารมาเลี้ยงชายง่อยนั้นเป็นเครื่องตอบแทน เป็นการเลี้ยงชีพไปวันหนึ่ง ๆ

อยู่มาวันหนึ่ง พระราชาเสด็จประพาสป่าผ่านมาแถวย่านไทรนั้น ก็เสด็จเข้าไปโคนต้นไทร เวลานั้นเป็นเวลาเที่ยงพอดี เงาของช่องที่ใบไม้ส่องต้องพระวรกาย

ท้าวเธอทรงดำริว่า "นี่อะไรเล่าหนอ"

เมื่อทรงทอดพระเนตรไปเบื้องบน ก็ทรงเห็นรูปช้าง รูปม้า ที่ใบไม้เหล่านั้น

จึงตรัสถามว่า "นี่ใครเป็นผู้ทำ"

และเมื่อทรงทราบว่า คนง่อยเป็นผู้ทำก็รับสั่งให้นำคนง่อยผู้นั้นมาเฝ้า แล้วรับสั่งว่า

"ปุโรหิตของเรา ปากกล้านัก เราถูกเบียดเบียนอยู่เสมอ เราพูดได้นิดเดียว เขาก็พูดเสียมากมาย ท่านจะช่วยดีดขี้แพะสักทะนานหนึ่งใส่ปากเขาได้ไหม"

คนง่อยก็กราบทูลว่า "ทำได้ พระเจ้าข้า ขอพระองค์จงให้คนนำขี้แพะมา แล้วประทับอยู่ภายในม่านกับปุโรหิต ข้าพระองค์จะจัดการให้เป็นไปตามพระประสงค์ทุกประการ"

พระราชาก็ทรงทำตามนั้น

คนง่อยใช้กรรไกรตัดผ้าม่านให้เป็นช่องไว้ เมื่อปุโรหิตอ้าปากจะพูดกับพระราชา ชายง่อยนั้นก็ดีดขี้แพะเข้าปากปุโรหิตทีละก้อน ๆ ปุโรหิตกลืนขี้แพะหมดทะนาน

ชายง่อยก็สั่นม่าน พระราชาทรงทราบจากสัญญาณนั้นว่าขี้แพะหมดแล้ว

จึงรับสั่งว่า "ท่านอาจารย์ เราไม่เคยพูดทันท่านเลย ท่านกลืนขี้แพะไปตั้งหนึ่งทะนานแล้ว ยังไม่หยุดพูด เพราะความที่ท่านปากไวนัก"

พราหมณ์เกิดความละอาย แต่นั้นมาก็ไม่กล้าอ้าปากขึ้นเจรจากับพระราชาเลย

พระราชาทรงพอพระทัยยิ่งนัก โปรดให้นำชายง่อยเข้าเฝ้า แล้วรับสั่งว่า

"เราได้รับความสุขก็เพราะอาศัยท่าน"

ได้พระราชทานข้าวของ เพื่อความสุขแก่ชายง่อย พร้อมทั้งพระราชทานบ้านส่วย ๔ ตำบลใน ๔ ทิศ

อำมาตย์ผู้สอนธรรมของพระราชา กล่าวภาษิตว่า

"ชื่อว่า ศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นเช่นใด ก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ จงดูเถิด แม้การดีดกรวดตามประสาคนง่อย ก็ยังได้บ้านส่วยถึง ๔ ทิศ"

มีบุรุษหนึ่ง เห็นสมบัติที่ชายง่อยได้รับก็คิดว่า

"คนง่อยอาศัยศิลปะนี้ ยังได้รับสมบัติมาก เราควรจะเรียนศิลปะนี้ไว้"

จึงเข้าไปหาชายง่อย กราบไหว้อ้อนวอนว่า

"ท่านอาจารย์จงให้ศิลปะนี้แก่ข้าพเจ้าเถิด"

ชายง่อยก็ตอบว่า "เราไม่อาจให้ได้"

เมื่อเขาถูกปฏิเสธเช่นนั้น ก็คิดว่า "เราจะพยายามเอาใจชายง่อยให้ยินดี ให้ได้"

คิดแล้วก็เข้าไปรับใช้ นวดมือ นวดเท้าให้ชายง่อยนั้น นวดไปก็วิงวอนไป

นานเข้า ๆ ชายง่อยก็คิดว่า “คนผู้นี้อุปการะแก่เราเหลือเกิน” จึงให้ศิลปะนั้นแก่เขา แล้วกล่าวว่า

“ศิลปะของท่านสำเร็จแล้ว ท่านจักทำอะไรต่อไปเล่า”

บุรุษนั้นตอบว่า “ข้าพเจ้าจะไปทดลองศิลปะ”

ชายง่อยถามว่า “ท่านจักทำอย่างไร”

บุรุษนั้นตอบว่า “ข้าพเจ้าจะดีดแม่โคหรือมนุษย์ให้ตาย”

ชายง่อยก็กล่าวว่า “การฆ่าแม่โค จะเสียสินไหม ๑๐๐ การฆ่ามนุษย์จะเสียสินไหม ๑,๐๐๐ ทั้งบุตรและภรรยาของท่าน คงไม่อาจเสียสินไหมนั้นได้ ท่านอย่าหาความวิบัติเลย ท่านจะประหารใครก็ต้องรู้เสียก่อนว่า เขาไม่มีมารดาบิดาจะได้ไม่ต้องเสียสินไหม”

บุรุษนั้นก็รับคำ แล้วเอากรวดใส่พก เลือกดูบุคคลเพื่อจะทดลองฝีมือ เห็นแม่โค ก็ไม่กล้าดีด เพราะรู้ว่าแม่โคนี้ก็มีเจ้าของ เห็นมนุษย์ก็ไม่กล้าดีด เพราะคิดว่า เขามีมารดาบิดา

ในขณะนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้า ชื่อว่า สุเตตะ อาศัยอยู่ ณ บรรณศาลา จะเข้าไปในพระนครเพื่อบิณฑบาต บุรุษนั้น ยืนอยู่กลางประตูพระนคร เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ก็คิดว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้านี้ เป็นผู้ไม่มีมารดา บิดา เมื่อเราดีดกรวดใส่ท่านผู้นี้ เราไม่ต้องเสียสินไหม เราจะดีดพระปัจเจกพุทธเจ้านี้ เพื่อทดลองศิลปะ”

คิดดังนี้แล้วก็ดีดก้อนกรวดไป หมายช่องหูข้างขวาของพระปัจเจกพุทธเจ้า ก้อนกรวดเข้าไปทางช่องหูข้างขวา ทะลุออกทางช่องหูข้างซ้าย ทุกขเวทนาอย่างแรงกล้า ได้เกิดแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า จนไม่สามารถจะเดินไปรับบิณฑบาตได้ต่อไป ท่านเหาะกลับไปยังบรรณศาลา และปรินิพพาน (ถึงแก่มรณภาพ)ทันที

ชาวเมืองทั้งหลาย คอยจะใส่บาตรกับพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อไม่เห็นท่านมา ก็คิดว่า "ความเจ็บไข้คงเกิดแก่ท่าน" จึงพากันไปที่บรรณศาลา เห็นท่านปรินิพพานเสียแล้ว ก็พากันร้องไห้คร่ำครวญอยู่

ฝ่ายบุรุษนั้น เห็นชาวเมืองมากมายพากันไปที่บรรณศาลา จึงเดินตามไป เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าก็จำได้ จึงกล่าวว่า

"พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์นี้เอง เมื่อเช้านี้เราได้พบท่านที่ประตูเมือง กำลังจะไปรับบิณฑบาต เราก็กำลังต้องการจะทดลองศิลปะของเราอยู่ เราประหารท่านได้แล้ว"

พวกชาวเมืองได้ฟังเช่นนั้น ก็ร้องบอกต่อ ๆ กันไปว่า

"ชายชั่วผู้นี้ เป็นผู้ประหารพระปัจเจกพุทธเจ้า พวกเราจงช่วยกันจับไว้" แล้วก็ช่วยกันโบยตีจนบุรุษนั้นจบสิ้นชีวิตในที่นั้นเอง

ได้มีพระพุทธดำรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ศิลปะ หรือความเป็นอิสระ เมื่อเกิดขึ้นแก่คนพาล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อความวิบัติเท่านั้น คนพาลได้ศิลปะ หรือความเป็นอิสระแล้ว ย่อมทำความวิบัติแก่ตนถ่ายเดียว เพราะความรู้นั้น ยังความคิดของเขาให้เป็นไป เพื่อทำลายกุศลและคุณความดีของตนเอง"

มีอธิบายไว้ว่า

"บุคคลผู้มีวิชาความรู้เพียงใด หรือบุคคลผู้ดำรงอยู่ในความเป็นใหญ่ ถึงพร้อมด้วยยศ เป็นผู้โด่งดังเพียงใด ความรู้ ความเป็นใหญ่ และความถึงพร้อมด้วยยศนั้น ย่อมเกิดแก่คนพาลเพียงเพื่อความวิบัติอย่างเดียว".

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ในบริเวณวัดสระเกศฯ
ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพมหานคร
นางชลอ วรรณจันทร์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๕๕
โทร.๐๒-๒๒๓-๐๓๑๖ โทรสาร.๐๒-๒๒๑-๘๐๐๑